

Masteruppsats i Offentlig Förvaltning HT 2014

Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

Mathias Ohlsson, 1990-01-14

Handledare: Gustaf Kastberg

Examinator: Gregg Bucken-Knapp

Ordförande har ordet!

Nyanser och skillnader i stadsdelspolitikens förutsättningar att axla förtroendeuppdraget.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

FÖRORD

Att skriva masteruppsats är svårt! I synnerhet om man inte tidigare författat rapporter av liknande dignitet. Det är samtidigt en intellektuell utmaning och ett förhållandevis roligt, om än annorlunda, inslag i universitetsutbildningen. Förutom att studenten erhåller uppenbara sakkunskaper, vidgas vyerna och utvecklar förmågan att skriva kvalificerade vetenskapliga alster. Tidigt i mitt uppsatsskrivande var professor Stig Montin, vid Göteborgs universitet, till stort stöd som bistod med både kontakter och underlag från de studerade kommunerna. Likaså var min handledare, docenten Gustaf Kastberg vid Göteborgs universitet, en ovärderlig mentor som hjälpte mig navigera i den akademiska djungeln. Slutligen hade studien inte gått att genomföra om det inte vore för de vänliga själar som valde att ställa upp på långa och utdragna intervjuer sent om kvällarna. Till samtliga inblandade parter vill jag rikta ett evinnerligt tack!

Göteborg den 7 januari 2015

Mathias Ohlsson

SAMMANFATTNING

Stadsdelspolitikens förutsättningar har under 1900-talet drastiskt förändrats, genom både kommunsammanslagningar och kommunaldelsreformer. Från att politikerna ha haft en beslutsfattande och exekutiv roll har de numera blivit en strategisk beslutsfattare i nämnder och styrelser. Hur kan man då förstå stadsdelspolitikens möjligheter att axla uppdraget, med hjälp av deras arbetsmässiga förutsättningar? I denna studie har de teoretiskt härledda förutsättningarna belysts för att kartlägga vilka som har mer eller mindre betydelse i uppdraget. Uppsatsen baseras på dels en dokumentstudie för att kartlägga skillnader och likheter mellan stadsdelsnämnderna, samt telefonintervjuer med respondenter från respektive nämnd. Förutsättningarna kan vara av både formell och informell karaktär; såsom arvodering, tidsaspekter och arbetsbörda med mera. I mångt och mycket stämmer studien överrens med gällande teori och det förefaller finnas många likheter mellan de olika städerna vad gäller stadsdelspolitikernas villkor. Studien kan dock ha bidragit till att identifiera tänkbara nyanser av stadsdelspolitikernas förutsättningar. Det förefaller inte vara några större skillnader mellan kommunerna i hur uppdraget i SDN upplevs, trots att förutsättningarna skiljer sig åt. Det kan betyda att generella faktorer kopplat till förtroendeuppdraget upplevs som mer viktiga än uppdragets innehåll.

Nyckelord: Stadsdelsnämnder, stadsdelspolitiker, förtroendevaldas villkor

Abstract

District politicians' conditions during the 1900th century have drastically changed by both municipal mergers and municipal reforms. From that politicians have had a decision-making and executive role; they have now become strategic decision makers in committees and boards. How can one understand the district politicians' opportunities to shoulder the mission, with the help of their work-related conditions? In this study, the theoretically derived conditions are highlighted to identify which ones have more or less importance in the political trust. The essay is based on a document study to identify the differences and similarities between the study objects and telephone interviews with respondents from each committee. The conditions can be both formal and informal; such as fees, timing and workload, and more. In many respects, consistent study agrees with the current theory and there appear to be many similarities between the various cities in terms of district politicians' conditions. The study may have contributed to identifying possible shades of district politicians' conditions. There does not appear to be any major differences between the municipalities in the mission of SDN perceived, even though the conditions are different. This could mean that general factors linked to trust missions are perceived as more important than their assignment.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRSTA KAPITLET

Inledning	1
Syfte och frågeställning	2
Uppsatsens fortsatta disposition	3

ANDRA KAPITLET

Vem styr vad?	5
Politisk rekrytering – ett demokratiskt problem?	6
Det partipolitiska arbetet	8
Den kommunala nämndorganisationen	9
Politikerrollen, nämnder och demokrati	10
Nämndpolitikens arbetsmässiga förutsättningar	12
Om villkoren som förtroendevald.....	12
Hur kan vi skapa attraktiva villkor för de förtroendevalda?.....	15
Teoretiskt raster – sammanfattning och implikationer	16
Operationalisering av teorin	17

TREDJE KAPITLET

Övergripande strategier	20
Design	20
Metod.....	20
Datainsamlingsmetod	21
Urval	24
Analys – Hur går jag tillväga?	25

FJÄRDE KAPITLET

Empirisk förstudie	27
Göteborgs Stad	27
Stockholms Stad	30
Malmö Stad.....	32
Övergripande jämförelse	35
Konklusion: En spekulativ kring olikheter och skillnader	36

FEMTE KAPITLET

Göteborgs Stad	38
Analys Göteborgs Stad	41

Stockholms Stad	44
Analys Stockholms Stad	47
Malmö Stad.....	50
Analys Malmö Stad	53
SJÄTTE KAPITLET	
Jämförande analys	57
Informella förutsättningar	57
Formella förutsättningar	59
Induktiva tillägg – nyanser av operationaliseringen	61
Stadsdelsnämndernas olikheter: ett komparativt perspektiv	63
SJUNDE KAPITLET	
Slutsatser och reflektioner	67
Uppslag till vidare forskning	70
REFERENSER	
Tryckta källor	72
Internetkällor	75
Muntliga källor	75
Offentliga dokument.....	76
Bilaga 1	
Intervjuguide.....	77
Bilaga 2	
Göteborg	78
Bilaga 3	
Stockholm	80
Bilaga 4	
Malmö.....	81

FIGURFÖRTECKNING

<i>Figur 1: Grafisk illustration av nämndledamöters förutsättningar</i>	17
<i>Figur 2: Relationen mellan informella och formella förutsättningar</i>	19
<i>Figur 3: Analysverktyg</i>	26
<i>Figur 4: Geografisk indelning, Göteborgs Stad</i>	29
<i>Figur 5: Geografisk indelning, Stockholm Stad</i>	31
<i>Figur 6: Geografisk indelning, Malmö Stad</i>	34

TABELLFÖRTECKNING

<i>Tabell 1: Operationalisering</i>	19
<i>Tabell 2: Egenhändigt konstruerad tabell. Markerat område utgör urval</i>	28
<i>Tabell 3: Egenhändigt konstruerad tabell över arvodering i SDN</i>	29
<i>Tabell 4: Egenhändigt konstruerad tabell. Markerat område utgör urval</i>	31
<i>Tabell 5: Egenhändigt konstruerad tabell över arvodering i SDN</i>	32
<i>Tabell 6: Egenhändigt konstruerad tabell. Markerat område utgör urval</i>	33
<i>Tabell 7: Egenhändigt konstruerad tabell över arvodering i SoF</i>	34
<i>Tabell 8: Egenhändigt konstruerad tabell över skillnader mellan städerna</i>	35
<i>Tabell 9: Egenhändigt konstruerad tabell över verksamhetsområden i SDN</i>	36
<i>Tabell 10: Förutsättningar som anses ha stor betydelse</i>	63

FÖRSTA KAPITLET

I det här kapitlet kommer jag att ge en kortfattad introduktion till uppsatsen och kort överblick om hur stadsdelspolitikens villkor har vuxit fram utifrån en historisk kontext. Vidare förs en diskussion kring problemformulering och avhandlingens syfte. Avslutningsvis presenteras uppsatsens fortsatta disposition.

Inledning

Förr betraktade man den lokala politikern som motvillig och ointresserad utan framtidsvisioner, varför ett starkt statligt styre var dominerande. Under fyrtioalet och ända in på sextioalet var det i princip allmänt känt att kommunerna inte sysslade med politik, utan **handhade främst ”praktiska” frågor** (SOU 1972:32, s. 22). Före **kommunsammanslagningarna** (se år 1863, 1952, 1971) ansågs det självklart att de förtroendevalda politikerna skulle både bereda, besluta och verkställa besluten i kommunerna, varför det fanns få anställda tjänstemän i kommunal regi under denna tid (Montin 2006:17). Allt i takt med att kommunerna växte behövde dock de förtroendevalda politikerna avlastas och man anställde kommunala tjänstemän som tog hand om exempelvis kontorsmässiga skriv- och bokföringsarbeten. Således fick de förtroendevalda ökade förutsättningar för att studera ärenden, facklitteratur och författningar för att följa utvecklingen inom sina respektive områden (SOU 1945:38, s 173).

För att stärka den politiska styrningen på lokal nivå har man under årens lopp inrättat hel- och deltidsarvoderade politiker som väljs i samband med de allmänna valen. Det institutionella ramverket gav utrymme för enskilda politiker att visa framfötterna och snart växte den så kallade **”kommunalpampen”** fram. Han var en man (för det var bara män) som under femtio- och sextioalet var handlingskraftig och såg till att bygga och implementera välfärdskommunen (Montin 2006:15). Det ansågs positivt att allt fler engagerade sig inom politiken och antalet förtroendevalda ökade under mitten på 1900-talet (SOU 1982:5, s 17).

Decentraliseringstrenden under åttio- och nittioalet har fått stor genomslagskraft i syfte att flytta ner beslutsmakten så långt som möjligt till förmån för att man då kommer närmare brukarna (Ferreira & Otley 2009; Mintzberg 1983). Enheter på lägre nivåer förväntades erhålla större inflytande, högre ansvar och en mer självständig ställning. Den högsta ledningen borde istället fokusera på frågor som berör övergripande mål och visioner för verksamheten (Berlin & Kastberg 2011:21f). Genom kommunsammanslagningar och allt fler

kommundelsreformer har politikernas villkor förändrats. Även växande förvaltningar och allt mindre resurser pekar på att handlingsutrymmet för lokalpolitiker i dagens moderna kommuner troligtvis har minskat (Montin 2006:16). Framför allt tyder mycket av den empiriska forskningen på att medborgarnas vilja att engagera sig genom ett politiskt förtroendeuppdrag sviktar i allt högre grad (SOU 2001:48). Många förtroendevalda upplever exempelvis ett ökat glapp mellan heltidspolitiker och deltidspolitiker som gör att de tappar inflytande (SOU 1996:169; SOU 2001:48).

Den ovanstående skildringen av hur den kommunalpolitiska dimensionen vuxit fram ger långt ifrån en uttömmande bild av det teoretiska fältet inom vilket vi kan förstå politikernas villkor. Det finns förhållandevis få studier som gjorts på svenska förhållanden och framför allt dagsaktuella studier om nämndpolitikernas förutsättningar för att utöva sitt uppdrag. Även om de arbetsmässiga förutsättningarna inte säger hur nämndledamöterna faktiskt handlar, ger det ändå ett sken om förtroendeuppdragets kontext (Christensen et al 2010:28). Inte minst för den representativa demokratin på lokal nivå.

Syfte och frågeställning

I litteraturen och den akademiska forskningen ges det stöd för att stadsdelspolitikernas villkor påverkar deras möjligheter att utöva sina uppdrag inom respektive område. Kan denna slutsats användas för att förklara vad det kan få för konsekvenser att det föreligger skillnader, och/eller likheter, för politikernas förutsättningar att axla sina uppdrag? Den här uppsatsen syftar till att bidra med kunskap om stadsdelspolitikernas förutsättningar att axla förtroendeuppdraget. Studien bidrar till att kartlägga och identifiera nyanser av fritidspolitiker villkor genom att analysera skillnader och likheter mellan olika stadsdelsnämnder (SDN). Syftet är således explorativt orienterat.

I uppsatsen prövar jag vad det kan få för konsekvenser för de förtroendevalda politikerna att det föreligger skillnader och/eller likheter i deras förutsättningar att utföra uppdraget. Därmed analyserar jag om, samt i vilken grad, de förtroendevaldas möjligheter att utföra sitt uppdrag kan förklaras med hjälp av deras arbetsmässiga förutsättningar. Jag analyserar även i vilken utsträckning villkoren på lång sikt kan påverka den politiska styrningen och i slutändan den representativa demokratin, eftersom dessa begrepp torde gå hand i hand. För att besvara studiens syfte har stadsdelspolitikernas villkor studerats. För att erhålla en övergripande

jämförelse baseras uppsatsen på en dokumentstudie. Dokumentstudien har därefter kompletterats med intervjuer av stadsdelspolitiker från de studerade stadsdelsnämnderna.

Studiens forskningsfråga är: *på vilket sätt kan stadsdelspolitikernas möjligheter att axla uppdraget förstås med hjälp av deras arbetsmässiga förutsättningar?*

Genom att tillföra ett komparativt perspektiv är den här studiens ambition att öka förståelsen av nämndpolitikernas möjligheter att utföra sina uppdrag på lokal nivå. Studien är relevant, dels för att öka förståelsen för lokalpolitikernas möjligheter att axla sina uppdrag, men även för att vi kan se ett allt mer sviktande intresse hos medborgarna att engagera sig politiskt. Genom kommunsammanslagningar och kommundelsreformer har vi färre förtroendevalda än någonsin i svensk modern historia. Att fritidspolitikerna har goda förutsättningar torde således vara en naturlig del i en effektiv representativ demokrati. Är det så att de arbetsmässiga villkoren för stadsdelspolitiker anses bristande, kan det innebära att nämndpolitikernas möjligheter att utföra sina uppdrag blir lidande i förhållande till målen, vilket i slutändan drabbar medborgarna. Om så skulle vara fallet innebär det att en demokratisk representativ funktion hämmas och således kan studien också anses relevant för att i slutändan värna om demokratin.

Uppsatsens fortsatta disposition

I det första kapitlet har läsaren fått en inledning med bakgrundsbeskrivning av studien. Jag har lyft en historisk tillbakablick för att sätta uppsatsen i en kontext. Avslutningsvis har jag presenterat studiens syfte och forskningsfråga. I det andra kapitlet diskuteras i huvudsak hur förtroendevalda, deras förutsättningar och stadsdelsnämnder studerats tidigare. Kapitlet utgör studiens teoretiska ramverk som också ligger till grund för studiens analysverktyg. I det tredje kapitlet presenteras i huvudsak metodtillämpning, såsom design, urvalsmetodik och tillvägagångssätt med mera. Metodkapitlet mynnar ut i studiens analysverktyg.

I det fjärde kapitlet redovisas uppsatsens dokumentstudie, som en del i den empiriska framställningen. Kapitlet baseras på officiella dokument och uppgifter från de studerade städerna. Det fjärde kapitlet avslutas med en konklusion där en spekulativ diskussion förs kring skillnader och likheter mellan de studerade städerna. I det femte kapitlet presenteras studiens intervjustudie med respondenter från olika stadsdelsnämnder. Respektive kommun

efterföljs också av en kortare analys där jag applicerar studiens analysverktyg. I det sjätte kapitlet presenteras en jämförande analys över studiens samtliga empiriska underlag. I det sjunde och avslutande kapitlet presenteras studiens slutsatser, som avslutas med ett avsnitt om uppslag till vidare forskning.

ANDRA KAPITLET

Detta kapitel syftar till att ge läsaren en god inblick i hur stadsdelspolitikens villkor har studerats tidigare. Jag kommer även allmänt beskriva om vad som finns sagt om stadsdelsnämnder utifrån ett bredare perspektiv. Tanken är att kapitlet skall fungera som en teoretisk härledning för att i möjligaste mån besvara uppsatsens forskningsfråga. Kapitlet avslutas med ett teoretiskt raster som utgör analysverktyg i studien.

Vem styr vad?

I början av 2000-talet tillsatte regeringen en utredning som syftade till att diskutera möjligheterna till bättre och mer effektiva ledningsformer inom Sveriges offentliga myndigheter. Uppgiften var att man skulle kartlägga olika ledningsorgan så att uppgifts- och ansvarsfördelning blev tydlig i förhållande till gällande mål (Statskontoret 2014:4). En liknande diskussion har också förts på kommunal nivå och inom den kommunala organisationen. I det första kapitlet har läsaren kunnat ta del av den utveckling som skett inom kommunerna under 1900-talet. Från 2500 kommuner till blott dagens 290 kommuner. En sådan utveckling innebär naturligtvis att varje kommun fått många tusen fler medborgare och den rent geografiska ytan ökat för respektive kommun (se till exempel Montin 2006; SOU 2001:48 med flera).

Även ansvarsbördan hos kommunerna har med tiden ökat och idag handhar primärkommunerna i princip all den omedelbara välfärdsproduktion som kommer medborgaren tillhanda, tillsammans med landsting/sekundärkommuner. Att kommuner varit under lupp är således inget konstigt, eftersom de upptar nästan två tredjedelar av den offentliga sektorns andel av bruttonationalprodukten (Lundin 2010). Folket upplever att den kommunala verksamheten är viktigare, inte sällan på grund av den ovan nämnda välfärdsproduktionen, såsom sjukvård, skola och omsorg (Gustafsson 1999).

För att fatta beslut om frågor såsom arbetsordning, verksamhetsplan, budget och besluta om andra principiellt viktiga ärenden fordras en stabil ledningsform (Johansson 2001:577f; Statskontoret 2014:4). Primärkommuner består idag av folkvalda, demokratiska församlingar, till exempel fullmäktigeförsamlingar och kommunstyrelse som tillsammans styr kommunen på en politiskt central nivå. Större kommuner består av ett antal stadsdelsnämnder eller liknande, som ansvarar för välfärdsfrågor och dylikt inom ett visst geografiskt område (se

t.ex. internetkällorna 1, 2 och 3). I dessa nämnder sitter lokalt förankrade fritidspolitiker som är utsedda av fullmäktige. Syftet med nämnderna bottnar i tanken om decentraliseringsteori och växte fram i och med NPM-rörelsens framfart under 70- och 80-talet. Förhoppningen var att demokrati- och effektivitetsaspekter skulle gynnas om man ”flyttade ner” beslutsfattandet så nära medborgarna och brukarna som möjligt. Avståndet mellan politiker, förvaltning och medborgare skulle minska (Johansson 2001:579; Fukuyama 2013; Faguet 2013).

Rent tekniskt minskade det geografiska avståndet mellan politiker och medborgare genom nämndorganisationerna. Det var principiellt lättare att ta kontakt med sin lokala stadsdelspolitiker och framföra sin åsikt. Frågan huruvida den demokratiska aspekten gynnades eller inte råder det dock stor osäkerhet kring. Från diverse utvärderingar av reformer inom stadsdels- och kommundelsnämnder pekar resultaten snarare på att den demokratiska aspekten i princip är oförändrad (SOU 2001:48). De centrala målen med kommundelsreformerna – att öka den medborgerliga aktiviteten – förefaller inte ha uppnåtts. Man har snarare erhållit effektivitetsvinster snarare än någonting annat (Johansson 2001:614ff).

Dock tycks det finnas uppenbara effektivitetsvinster med en decentraliserad organisation. I sammanhanget kan det vara av vikt att poängtera att nämndorganisationerna skiljer sig något från kommun till kommun, både genom grad av ansvar, men även i fråga om hur väl decentraliserad organisationen är. I en politisk nämnd är det nämnden som kollektivt utgör förvaltningens ledning och styrning. Ärendena bereds av en förvaltning som i huvudsak ansvarar för administration och handläggning av ärenden (Nielsen 2001; Johansson 2001).

Politisk rekrytering – ett demokratiskt problem?

Det blir allt svårare för politiska partier att rekrytera medlemmar – särskilt i tider då det ideella deltagandet tycks minska allt mer. Folk gör inte saker gratis längre i tron på sin ideologi, utan förväntas erhålla betalning i olika former (Nielsen 2001: 17ff). Denna trend kan således innebära att den demokratiska representativiteten minskar allt mer. Under 1990-talet har de politiska förtroendeuppdragen fått en tämligen liten plats i den offentliga debatten som ett sätt för medborgarna att påverka samhällsutvecklingen.

Idag verkar trenden ha vänt och man börjar betrakta detta som ett demokratiskt problem och får allt större genomslag i den politiska debatten (Nielsen 2001:18). Inom kommunerna dominerar den så kallade yrkespolitikern; politiker som profession, en slags ”expert”. Särskilt underrepresenterade grupper är kanske inte helt oväntat kvinnor, ungdomar och äldre, men även till viss del invandrare (Gidlund & Möller 1999). Hur skall man komma till bukt med dessa till synes demokratiska dilemman? Det var en fråga man i demokratiutredningen (SOU 2001:48) ställde sig och där utredningen föreslår åtgärder för att öka antalet förtroendevalda – trenden har ju varit kraftigt nedåtgående under de senaste decennierna (Nielsen 2001). Det blir en grundläggande fråga för den representativa demokratin (Karlsson 2001:115ff). Traditionen i Sverige har ju varit att folkets attityder till politiska förtroendeuppdrag alltjämt varit positiv. Att medborgaren har möjlighet att kunna medverka vid beslut och påverka har generellt sätt värderats högt (Nielsen 2001:19).

Enligt en rad rapporter och utvärderingar blir det allt svårare att rekrytera lämpliga kandidater till kommunala förtroendeuppdrag – det måste helt enkelt vara tillräckligt attraktivt att kunna tänka sig att åta ett politiskt uppdrag. Bristen på incitament har gjort att allt fler lämnar eller avgår från sina politiska uppdrag. Det politiska deltagandet kan handla om allt från att medverka i kommunfullmäktigeförsamlingar till politiska nämnder. Enligt Petersson (2001) finns det främst två förklaringar till varför antalet kommunala förtroendeuppdrag och antalet personer med politiska uppdrag minskat; kommunsammanslagningar och förändringar i kommunernas nämndorganisationer.

Fram till år 1950 var den offentliga sektorns utgifter relativt begränsade. Efter 1950-talet expanderade sektorn och utgifterna steg. Mellan 1950-1980 mer än fördubblades den offentliga sektorn (Lagerqvist 2013:110). Det var också under denna period Sverige genomförde massiva kommunindelningsreformer, vilka resulterade i att antalet kommuner i Sverige minskade från cirka 2500 kommuner till 278 kommuner. Före år 1962 beräknas antalet förtroendeuppdrag uppgå till cirka 200 000 och minskade mellan åren 1964-74 från cirka 187 000 till cirka 75 000 politiska förtroendeuppdrag. Möjligheten till lokal demokratisk representativitet torde således vara mer begränsad i jämförelse med åren innan (Johansson 2001:20ff).

Till följd av den ”offantliga sektorn” i slutet av 1980-, och i början av 1990-talet, samt den ekonomiska kris som då inträffade valde många kommuner att genomföra kommunala

omorganiseringar. I tre fjärdedelar av Sveriges kommuner satsade man på entreprenader, införande av valmöjligheter med mera. Politiken har helt enkelt inte betraktat sin uppgift att skapa effektiva system mellan åren 1950-1980. Från 1980-talet handlade dock den nya debatten om effektivitet inom offentlig sektor, där NPM-rörelsen med den privata sektorn stod som förebild (Lagerqvist 2013:115f). En förutsättning för detta arbete var den nya kommunallagen som trädde i kraft år 1992, vilket gav kommunerna rätten att i princip fritt bestämma över sin egna organisation. Av den anledningen försvann cirka 896 politiska nämnder mellan åren 1989-1999 och motsvarade nästan var fjärde politisk nämnd. Som ett direkt resultat försvann nästan 15 000 politiska förtroendeuppdrag (Hagevi 2000).

Det partipolitiska arbetet

Statsvetarna Gidlund och Möller (1999) har undersökt partiarbetet och hur detta förändrats över tid som ett tillägg till den ovan nämnda demokratiutredningen. I deras forskarrapport pekar resultaten mot att de politiska partierna fått svårare att rekrytera medlemmar till politiska förtroendeuppdrag och problematiken är som ovan nämndes övergripande hos samtliga samhällsgrupper. En annan svårighet är antalet förtroendeuppdrag i paritet med antalet förtroendevalda, där antalet förtroendevalda över tid minskat i högre grad än antalet förtroendeuppdrag. Det innebär att många förtroendevalda har mer än ett politiskt uppdrag. Det partipolitiska arbetet är intressant i sammanhanget, eftersom det utgör en förutsättning för att kunna engagera sig politiskt idag, det vill säga att man som medborgare är medlem i ett politiskt parti. I praktiken skulle man kunna säga att det till och med är ett absolut krav för att överhuvudtaget kunna erhålla ett politiskt uppdrag (Nielsen 2001:27). Vilka orsaker kan begränsa folks möjligheter eller vilja att engagera sig politiskt?

Enligt Nielsen (2001) är cirka åttiofyra procent av medborgarna tveksamma eller negativt inställda till att åta sig ett politiskt förtroendeuppdrag. Tidigare har man lyft fram främst två tänkbara skäl som kan begränsa möjligheterna eller viljan att engagera sig partipolitiskt: politiska och privata (Wallin et al. 1981). Politiska skäl att inte engagera sig i kommunala förtroendeuppdrag kan botten i negativa attityder till exempelvis de politiska partierna, den politiska och kommunala kontexten, men även sin egna förmåga att kunna påverka. De privata skälen har oftast att göra med den egna livssituationen (Karlsson 2001), exempelvis familjeförhållanden eller förhållanden som råder på arbetet. Det absolut vanligaste skälen till

att människor inte väljer att engagera sig i ett politiskt uppdrag är bristande politiskt intresse samt tron på bristande kunskap hos individen.

Vägen till ett politiskt uppdrag är idag en tämligen lång och utdragen process i flera steg. Samtidigt bottenar mycket av det politiska rekryteringsarbetet i partiernas svårigheter att marknadsföra sig själva och nå ut till medborgarna – de politiska partierna borde bli mer uppsökande i sitt arbete och inte sitta och vänta på att folk skall komma till dem (Nielsen 2001:74f). Titt som tätt kan vi läsa i media om politiker som avgår från sina poster på grund av diverse skandaler, eller av andra frivilliga skäl. Man antar att politiker som väljer att hoppa av frivilligt från sina uppdrag gör detta som en slags protest mot rådande förhållanden inom kommunalpolitiken, exempelvis brist på inflytande som enskild nämndledamot. Det kan även handla om att man exempelvis flyttar ifrån sin kommun, varför uppdraget upphör automatiskt i enlighet med gällande regelverk (Nielsen 2001:76). Ofrivilliga avgångar, det vill säga att förtroendevalda avgår från sina politiska uppdrag men som gärna hade suttit kvar, kan handla om både det politiska valresultatet och det egna partiets nomineringsprocess. Att ha förtroende, inte bara hos folket, utan även det egna partiet är viktigt för att hamna högt upp på partiets vallistor (Nielsen 2001:77ff).

Den kommunala nämndorganisationen

Folke Johansson (2001) har utvärderat kommunalnämnderna som organisationsform, med särskild betoning på att försöka öka medborgarnas möjligheter till inflytande i det lokala samhället. Utvärderingen baseras på den kommunalsreform som ägde rum i början av 1990-talet. Som jag redogjort för ovan var åren 1950-1980 en mycket dynamisk period för Sveriges kommuner på grund av de sammanslagningar som ägde rum mellan kommunerna. I slutet av 1970-talet var den ”normala” svenska kommunen väsentligt annorlunda från vad den hade varit bara några årtionden tidigare. Att kommunerna blott var en tiondel till antalet följer också att varje kommun var mycket större, så även i antalet invånare per kommun. Det innebar också att respektive kommun fick ett större och bredare ansvar för sina kommuninvånare.

Den offentliga sektorn hade utvidgats och mycket av välfärdstjänsterna tillhandahölls av kommunerna (se till exempel Gustafsson 1999). Sammanslagningarna genomfördes på grundval av de krav man ansåg produktionen av offentlig service ställde på

organisationsstorleken. Som framgår ovan diskuterades demokratispekten förhållandevis lite, vilket ju var det egentliga syftet. Den utvidgade organisationsstorleken medförde en kraftig ökning i antal tjänstemän i förhållande med en parallell minskning av antal förtroendevalda i kommunerna. I samma veva som omorganiseringen inom kommunerna, och när partipolitiseringsen slog igenom på lokal nivå, började också begreppet decentralisering diskuteras. Ett resultat av decentraliseringstrenden blev den territoriella indelningen som idag präglar många av de stora kommunerna, det vill säga att ansvaret hos en enhet var kopplat till en viss del inom kommunen och inte till en viss typ av verksamhet. Således hade dagens stadsdelsnämnder sett ljuset för första gången (Johansson 2001:579). Enligt Johansson är det bara elva kommuner som tillämpar ett system med heltäckande kommundelsnämnder. Invånarantalet per kommundelsnämnd i de stora kommunerna blir följdaktligen större. Genom organisatoriska vinster, till exempel bättre resursutnyttjande medelst bättre samordning mellan tidigare helt åtskilda verksamheter, väntades också effektiviteten och kvaliteten i den kommunala serviceproduktionen öka (Johansson 2001:583).

Till följd av stadsdelsnämndernas genomslag minskade också den centrala politiska organisationen i kommunerna, eftersom verksamhetsansvaret försköts utåt/nedåt i organisationen. Vanligtvis faller de så kallade "mjuka" sektorerna inom ramen för nämndernas ansvar såsom sociala frågor, skola, kultur och fritid. I många tekniska fall är nämnderna en beställarnämnd, det vill säga att man lägger ut uppgifter på entreprenad eller andra delar inom kommunen (Johansson 2001:584f). En förutsättning för hur man som nämndledamot bemöter sitt uppdrag är således vilket ansvar de förtroendevalda nämndpolitikerna har och hur stora uppgifter nämnderna åläggs.

Politikerrollen, nämnder och demokrati

Tanken bakom nämndsystemet är att förbättra möjligheterna till demokratisk representativitet, delaktighet och inflytande över den lokala politiken. I tidigare utvärderingar framgår att stadsdelspolitiker generellt har en mycket positiv inställning till systemet med nämnder (se t.ex. Nilsson 1993). Yngre är något mer positivt inställda än äldre. Att avskaffa stadsdelsnämnderna är därmed inte att tänka på, även om ledamöter i de centrala nämnderna utgör ett undantag. Nämndsystemet kan således anses ha hög legitimitet bland fritidspolitikerna.

Det primära syftet med stadsdelsreformerna har varit att få den beslutande makten närmare medborgarna och därmed också underlätta förutsättningarna för den politiska styrningen. Ambitionen med kontakter mellan såväl politiker som tjänstemän är att påverka beslut, det vill säga att få inflytande. Även om flera utredningar pekar på att demokratiaspekten tycks vara opåverkad är frågan om närdemokrati viktig. Hur nära man som nämndpolitiker står medborgaren i stadsdelen är en viktig faktor att ta hänsyn till i den politiska styrningen, eftersom hänsyn bör tas till folkets vilja i en representativ demokrati. Att vara nära brukarna är en grundläggande utgångspunkt för stadsdelsnämnderna, genom ökad närhet till både politiker och förvaltning. Möjligheterna till att etablera kontakt med antingen din lokala nämndpolitiker eller stadsdelsförvaltning förväntas öka. Som ledamot i en stadsdelsnämnd erhåller man som en helt annan helhetssyn och verklighetsanpassning än många andra politiska uppdrag. Det gör att uppdraget som förtroendevald politiker i en stadsdelsnämnd anses intressant och berikande (Blomqvist och Johansson 1983).

Enligt Johansson (2001) anser många förtroendevalda nämndpolitiker att invånarnas engagemang blivit större genom SDN, men även att engagemanget inom partierna vidgats. Även rekryteringen av fritidspolitiker anses blivit lättare genom SDN samt att de förtroendevaldas egna kunskaper ökat genom nämndsyttemet. I många avseenden skiljer sig politiker i en stadsdelsnämnd från politiker i en traditionell nämnd (t.ex. utbildningsnämnd e.dyl.). En kommunalpolitiker är i mångt och mycket en ”allmänpolitiker” som har ett brett ansvar för många olika frågor, snarare än specifika fokusområden som är mer aktuellt för politiker i de typiskt traditionella nämnderna. Det finns indikationer som pekar på att man som stadsdelspolitiker liknar uppdraget med att sitta i kommunstyrelsen, vad gäller arbetsbörda och ansvar. Skillnaden är dock att förtroendevalda i kommunstyrelsen är heltidsarvoderade (Johansson 2001:613).

Politiska motsättningar kan påverka hur väl man som förtroendevald lyckas med sitt uppdrag, men det skiljer sig naturligtvis från kommun till kommun. Graden av partipolitisering i sammanhanget bottnar i diskrepansen i frågan huruvida man som förtroendevald prioriterar stadsdelen kontra kommunen som helhet. Det förefaller också finnas samstämmiga utsagor om att politikerna i högre grad har ökat sitt inflytande över tjänstemännen. Både i Stockholm, Göteborg och Malmö har de förtroendevalda liknande uppfattning om att det är politikerna som tar initiativ när det gäller förändringar i verksamheten. För man dock in tekniska begrepp såsom målstyrning blir dock osäkerheten väsentligt större, eftersom man anser sin egna

kunskap bristfällig. Således litar man på förvaltningens tjänstemän och deras kompetenser i ärenden gällande invecklade fackområden. Det går inte att komma ifrån att förvaltningen är en central spelare i dagens moderna kommuner (Johansson 2001:614ff).

Nämndpolitikens arbetsmässiga förutsättningar

Utifrån tidigare redogörelser i denna text framgår det att det har blivit allt svårare för politiska partier att rekrytera nya medlemmar. Viljan hos medborgarna att delta i den representativa demokratin förefaller vara en nedåtgående trend. Likaså sjunker valdeltagandet. En förhållandevis allvarlig konsekvens är att små kommuner har svårt att få folk till politiska poster och fylla uppdragen med kvalificerade ledamöter, för att bli demokratiskt optimalt när man utser förtroendevalda (se t.ex. Gidlund & Möller 1999; Hagevi 2000 m.m.). Karlsson (2001) argumenterar därför att det är helt avgörande för den representativa demokratin att tillgången på lämpliga kandidater till förtroendeuppdragen finns att tillgå för kommuner och landsting (Karlsson 2001:115).

Uppenbara risker, såsom att få allt färre kvalificerade förtroendevalda och att underrepresenterade grupper blir än mer underrepresenterade, genom ett sviktande engagemang hos medborgarna (Nielsen 2001). I studien "Ny som förtroendevald i kommuner och landsting", riktar författaren därför ljuset på "framtidens politiker", eller annorlunda uttryckt, förtroendevalda som är förhållandevis nya inom politiken; "de nyaste förtroendevalda är det närmaste vi kommer framtidens politiker" (Karlsson 2001:116). En av frågeställningarna i den ovan nämnda rapporten var hur man som ny förtroendevald upplevt villkoren som förtroendevald (Karlsson 2001).

Om villkoren som förtroendevald

Det är viktigt att komma ihåg att den ovan nämnda studien tog avspark på de politiker som är/var nya inom det politiska spelets ramar. Vikten av att man som ny förtroendevald erhåller någon form av introduktionsverksamhet, antingen av kommunerna själva eller av respektive parti, ansågs som en stor fördel – inte minst bland typiskt underrepresenterade grupper såsom kvinnor och ungdomar. I Östergötlands kommuner har man bland annat genomfört ett så kallat mentorsprojekt för nya förtroendevalda och resultaten pekar där på att det kan ha en stor påverkan om fortsatt politiskt engagemang eller inte (Yvonne Gustafsson 1999). Det förefaller således inte vara någon tvekan om att introduktionsverksamheter i olika former har

stor effekt för möjligheterna i de förtroendevaldas fortsatta politiska engagemang. Självförtroendet och självkänslan, ”säkerheten”, hos de nya förtroendevalda som genomgått ett sådant projekt tycks vara större. Dock råder det stor skillnad mellan kommuner, landsting och partier huruvida man bedriver dessa former av projekt.

Att sitta som politiskt förtroendevald, oavsett om det är på lokal, regional eller nationell nivå, innebär man att behöva göra uppoffringar av olika slag. Dessa är inte sällan obetydliga för den enskilde, men genererar självfallet även vissa vinster, såsom uppskattning från samhället i stort (Bäck 2000; Wallin et al. 1981). Man brukar säga att ”tid är pengar” och tid är något som samtliga förtroendevalda måste ägna åt sitt uppdrag, men vad är det man som stadsdelspolitiker egentligen sysslar med? Hur ser arbetsuppgifterna ut? Att vara förtroendevald i till exempel en stadsdelsnämnd innebär i mångt och mycket att medverka vid sammanträden, läsa handlingar och träffa människor samt omvärldsbevaka områden inom respektive ämnesområde. Det är lätt att underskatta arbetskraften som krävs för förtroendeuppdragen. I själva verket kan det ta ansenliga timmar att bara läsa på handlingar inför nämndsammanträden (Barron et al. 1991).

Oavsett om man som förtroendevald sitter i kommunfullmäktige eller politiska nämnder torde en viktig förutsättning således vara tidsåtgången i förhållande till den ekonomiska ersättning man erhåller för respektive arbetsinsats. Från tidigare studier finns uppgifter att man som förtroendevald i genomsnitt lägger ner cirka tjugosex timmar per månad på sitt uppdrag (Karlsson 2001:164f). Generellt lägger förtroendevalda som är relativt nya inom politiken ner mer tid på sitt uppdrag än de som har mer erfarenhet och kan de politiska spelreglerna bättre. Dessa siffror har dock varierat över tid och i jämförelse med år 1993 (Bäck 2000) lägger politikerna ner drygt tre timmar mer än tidigare, likaså upplever presidieledamöter att deras arbetsbörda blivit tyngre med åren. Förklaringen menar Gidlund och Möller (1999) kan vara att partierna fått allt svårare att rekrytera medlemmar och att de kvarvarande medlemmarna således får dra ett tyngre lass.

Jag var tidigare inne på att tidsåtgången som förtroendeuppdraget kräver i förhållande till ekonomin spelar en viktig roll som en slags förutsättning för de förtroendevalda. Likaså följer arbetsbörda, arbetsmängd och svårighetsgrad. Den vanligaste materiella ersättningen de förtroendevalde erhåller är lön i form av ekonomisk ersättning. Arvodet bestämmer kommunerna och landstingen själva och kan därför variera mellan kommun till kommun. I

sammanhanget är det viktigt att poängtera att många gånger uppväger inte den ekonomiska ersättningen det inkomstbortfall som kan vara kopplat till det politiska uppdraget – inte sällan behöver man kanske ta ledigt från sitt ordinarie arbete eller dylikt för att kunna utöva sitt politiska uppdrag. Ibland kan många medborgare få den felaktiga uppfattningen att politiker är människor som engagerar sig för att sko sig ekonomiskt – en fördom som kan avvisas, eftersom det generellt sätt endast är var tolfte politiker som går med ekonomisk vinst i samband med sitt uppdrag. Tre gånger så många går snarare med ekonomisk förlust (Karlsson 2001:167). Övriga faktorer som kan skapa konflikt mellan förtroendevalda politiker och deras uppdrag är bland annat hem/fritid och inte minst deras arbeten. Lyckligtvis torde dock inte personer i de förtroendevaldas omedelbara närhet, såsom familj och vänner, ha någonting emot deras politiska uppdrag, utan snarare uppmuntrar dem till fortsatt politiskt engagemang. Även om arbetsgivarna är den grupp som har det största ”problemet” med förtroendeuppdragen (till exempel att de måste ta ledigt e.dyl.) förefaller denna grupp vara relativt ringa bland de förtroendevalda (Karlsson 2001:168ff). Ett annat ”problem” som kan vara utmärkande hos nya förtroendevalda politiker är deras förmåga att ”ta plats” och initiera tongångar.

Tanken i en modern demokrati är ju till syvende och sist att en röst skall väga lika mycket som någon annans röst; en medborgare – en röst, likaså i politiska församlingar. Orsaken till att man som förtroendevald kan ha svårt att ”påverka” beror ofta att man exempelvis innehar uppdrag som är långt nere i hierarkin av uppdrag, till exempel ersätтарыppdrag. Det kan finnas ett samband mellan hur mycket initiativ man tar i nämndarbetet och om man anser att ens åsikter spelar någon roll. Naturligtvis har en presidieledamot väsentligt större befogenheter och möjligheter att kunna initiera och driva frågor än en suppleant. Det kan bero på dels erfarenhet inom politiken, men också att man som ordförande i en politisk nämnd är ansiktet utåt gentemot både medborgare och förvaltning. Sannolikheten att snappa upp information, önskemål och liknande förefaller således vara högre. Man kan också betrakta den naturliga maktordning som finns i samhället som en förklaring på detta förhållande. Exempelvis tar underrepresenterade grupper i högre grad färre initiativ än en medelålders, vit man, vilket inte sällan innehar de tyngre uppdragen såsom ordförandeposten i nämnder och styrelser (Karlsson 2001:170f).

En annan viktig faktor att ta hänsyn till i sammanhanget är om man som förtroendevald politiker sitter i majoritet eller opposition och därmed också en naturlig förklaring till om man

anser att ens åsikter spelar någon roll. I denna fråga förefaller dock effekten vara omvänd så till vida att oppositionens företrädare tycks göra sig sedda i högre grad än deras motparter i majoriteten. Huruvida demokratin fungerar är också en faktor som spelar in i fråga om möjligheten att påverka. En av de vanligaste orsakerna till att man hoppar av sitt politiska uppdrag är ju bland annat att man inte upplever att man kan bidra med någonting och blir således en slags förutsättning för det fortsatta politiska engagemanget (Kommunpolitikern – om demokratin 2000). Jag har i tidigare avsnitt snuddat vid relationen mellan politiker och tjänstemän. För att politikerna skall kunna fullfölja sitt uppdrag på bästa sätt fordras ett väl utvecklat och effektivt samarbete med nämndens förvaltning som biträder beslutsfattarnas arbete (Lundquist 1991). Enligt en rapport av David Karlsson (2001) är dock en mycket hög andel förtroendevalda nöjda med att ha blivit fritidspolitiker. Även om det generellt sätt tycks vara i huvudsak positivt, finns det ändock en del hotfulla tecken värda att diskutera och utveckla. En förutsättning för att den representativa demokratin skall fungera är att det finns någon form av kontroll- och ansvarssystem.

Ansvarsutkrävandet är en viktig faktor i sammanhanget och det torde vara orimligt att anta att endast drivkraften att vilja bli omvald är de förtroendevaldas preliminära syften med sitt politiska engagemang (Downs 1957). Om vi har politiker som väljer att hoppa av sina uppdrag i förtid innebär ju det att folket förlorar sitt viktigaste demokratiska kontrollinstrument (Aars 2000). Det spär ytterligare på tankegångarna om att samhället måste göra det attraktivt för förtroendevalda att engagera sig politiskt. Det är viktigt att samhället skapar en attraktiv och jämställd miljö i det politiska maktspelet så att ingen känner sig systematiskt missgynnad än någon annan – i synnerhet inte förtroendevalda som tillhör någon av de underrepresenterade grupperna i samhället. Villkoren måste vara relativt gynnsamma i förhållande till möjligheten att utöva sitt uppdrag.

Hur kan vi skapa attraktiva villkor för de förtroendevalda?

Hur kan samhället bidra till att skapa attraktiva miljöer för de förtroendevalda politikerna? Det är naturligt att anta att erfarna politiker med många års erfarenhet av det politiska rummet är mer acceptanta mot det politiska systemet, än de politiker som väljer att hoppa av på grund av missnöjdhet. När man frågar politiker tycks mer sakdebatt, samförstånd och mindre pajkastning vara viktiga komponenter i detta arbete. Även bättre tidsplanering och en allmänt trevligare atmosfär förefaller vara viktiga incitament för att vilja stanna kvar länge inom

politiken. Dessa kan betraktas som typiskt ”demokratiska” svårigheter, men även kommunens ekonomi är en viktig förutsättning för politikernas handlingskraft. Enligt tidigare studier anser en majoritet att ekonomin inom kommunerna måste bli bättre, till exempel genom ökade statsbidrag eller nedskärningar i diverse ansvarsområden. Ju mer resurser som finns att tillgå, desto mer politiska tongångar torde kunna initieras (Karlsson 2001:184ff).

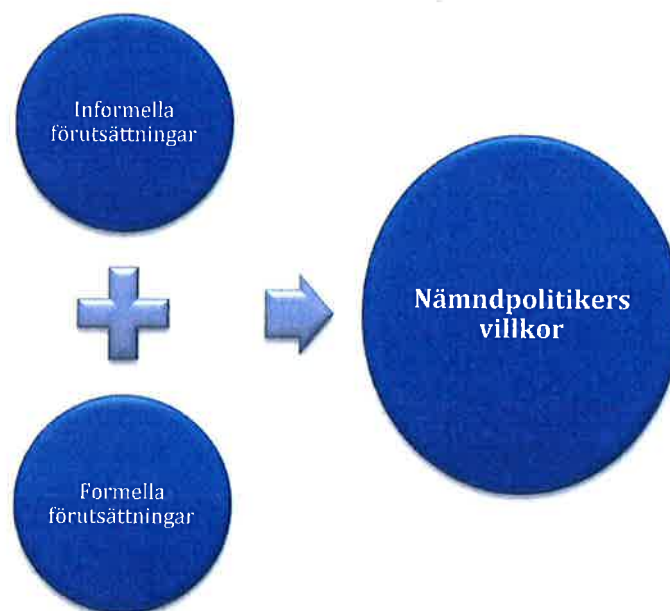
Teoretiskt raster – sammanfattning och implikationer

SDN handhar ansvaret för i princip all omedelbar välfärdsproduktion som kommer medborgarna tillhanda inom stadsdelarna. I praktiken torde det vara en grundläggande förutsättning att vara medlem i ett politiskt parti för att kunna få ett politiskt uppdrag (Nielsen 2001). De förtroendevalda politikerna i SDN biträds vanligtvis av en förvaltning med uppgift att bereda och handlägga ärenden kopplat till nämndens uppdrag (Lundquist 1991; Nielsen 2001). Nämndledamöterna har övergripande ansvar och fattar beslut om ärenden som berör stadsdelens verksamheter. För att de förtroendevalda politikerna skall kunna utföra sitt uppdrag fordras dock att villkoren är gynnsamma, eller i vart fall inte repressiva (Karlsson 2001). Gynnsamma villkor förefaller vara essentiellt i fråga om att göra förtroendeuppdragen attraktiva (Nielsen 2001; Blomqvist & Johansson 1983). Det är upp till kommunerna själva att bestämma nivåerna på den ekonomiska ersättningen och kan därmed variera mellan kommun till kommun (KL 1991:900). Den ekonomiska ersättningen följer ofta uppdragets omfattning och arbetsbörda – det är naturligt att en ordförande erhåller mer arvode än exempelvis en ersättare.

En viktig faktor i sammanhanget är hur mycket tid som behöver spenderas på uppdraget i förhållande till bland annat arvodering. På grund av privatliv, men även förhållanden som råder på förvärvsarbetet är det långt ifrån alla som har möjlighet att engagera sig politiskt. Ett politiskt förtroendeuppdrag medför oftast betydande uppoffringar av olika slag (Karlsson 2001; Bäck 2000). Många medborgare upplever dessutom att de är för dåligt pålästa eller helt enkelt ointresserade av politik, vilket kan bli betydande i fråga om möjligheterna att kunna påverka (Wallin et al 1981). Förutom rent ”demokratiska svårigheter” borde även kommunernas ekonomiska förutsättningar bli bättre för att locka fler att vilja engagera sig. En betydande andel av de förtroendevalda upplever att deras arbetsbörda blivit tyngre med åren i förhållande till ett allt större ansvar hos kommunerna, både vad gäller ansvarsområden, organisationsförändringar och ekonomiska förutsättningar (Johansson 2001).

Operationalisering av teorin

I det andra kapitlet i denna uppsats har ett antal faktorer identifierats som centrala för nämndledamöters villkor. Centralt för de förtroendevaldas villkor är att det finns flera olika faktorer av både formell och informell karaktär som spelar roll för nämndledamöters villkor. För att kunna analysera de studerade kommunerna/nämnderna i det kommande empiriavsnittet fordras någon form av operationalisering av teorin genom ett analysverktyg. Utifrån teorin kan man bryta ut, eller operationalisera ett antal faktorer som antas spela in i nämndpolitikens möjligheter att utföra uppdraget. Förutsättningarna kan vara individuellt betonade och därmed skilja sig mellan både kommuner och stadsdelspolitiker. Utifrån det teoretiska ramverket kan man kategorisera nämndledamöternas förutsättningar i två övergripande block: *informella förutsättningar* och *formella förutsättningar*. Samtidigt kan de informella och formella förutsättningarna överlappa varandra och därför innebära att det inte finns glasklara skiljelinjer mellan vad som tillhör respektive ”block”. Tanken är dock att kategoriseringen skall ge en övergripande bild av SDN-politikens villkor att axla förtroendeuppdraget.

Figur 1: Grafisk illustration av nämndledamöters förutsättningar.

Inom det informella blocket finner man främst sådana förhållanden som råder ”utanför” uppdraget – främst av privat karaktär. I och med att det blivit allt svårare för de politiska partierna att rekrytera medlemmar har det också blivit svårare att hitta lämpliga kandidater till förtroendeuppdragen (Nielsen 2001). Den personliga lämpligheten kan grunda sig på parabler

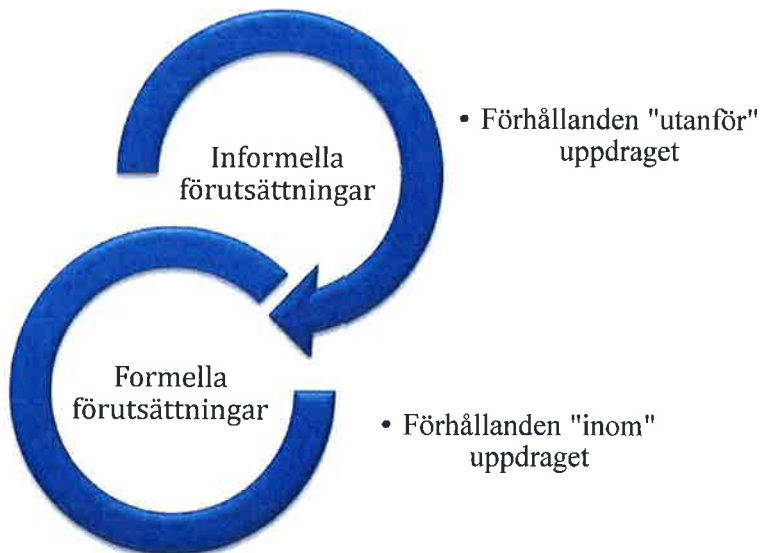
såsom formell kompetens (utbildning) och erfarenhet (Karlsson 2001). Utbildning och erfarenhet kan därmed vara nyanser av personlig lämplighet. Wallin med flera (1981) talar om både politiska och privata orsaker till varför människor väljer att inte engagera sig. Det kan handla om missnöjdhet med de politiska partierna, familjeförhållanden eller förhållanden på arbetet som hämmar ett politiskt engagemang (Karlsson 2001). Informella faktorer tar således utgångspunkt i den del av diskursen som berör främst personliga förhållanden. Det är relevanta parabler att ta i beaktande, eftersom nämndpolitiker oftast har sitt uppdrag vid sidan om sitt övriga liv. Formella förutsättningar torde snarare beröra sådana villkor som har direkt koppling till det specifika förtroendeuppdraget inom nämnden. En av många orsaker till att SDN-politiker hoppar av sina uppdrag kan vara dels att man inte längre har stöd från det egna partiet (t.ex. ej bli omvald av respektive valberedning), men det kan också bero på missnöjdhet med systemet eller dylikt. Politiska avhopp kan också bero på faktorer såsom förmåga att kunna påverka som enskild ledamot (Nielsen 2001), men även rent strukturella förutsättningar inom organisationen.

En svårighet att få folk att engagera sig kan dels bero på kommunsammanslagningar och dels diverse organisationsförändringar (Johansson 2001). Det är ju i princip upp till kommunerna själva att bestämma vilka områden nämnderna skall ansvara för enligt den nya kommunallagen (KL 1991:900). Alldeles för många eller omfattande verksamhetsområden kan också innebära vissa restriktioner för nämndledamöternas möjligheter att utföra sina uppdrag (Petersson 2001; Karlsson 2001). Närdemokratin och närhet till folket bör inte underskattas. En decentraliserad organisationsform, genom exempelvis stadsdelar/stadsdelsnämnder, kan gynna den "politiska rekryteringen" (Johansson 2001; Nielsen 2001). Att sitta som SDN-politiker är i mångt och mycket att vara en allmänpolitiker, vilket överlag anses positivt och gör uppdraget intressant (Blomqvist & Johansson 1983).

Även kommunernas ekonomi och budget kan påverka det politiska engagemanget. Det vore naturligt att anta att lägre kapital innebär mindre möjlighet för både politikerna och tjänstemännen att utveckla och förvalta stadsdelen. För en politiker kan det innebära mindre möjligheter att driva sin specifika politik (Karlsson 2001). Arbetsbördan för SDN-politiker uppfattas ofta som tung och jämförs inte sällan med heltidsarvoderade kommunalråd (Johansson 2001). Tidsaspekter i förhållande till både uppdragets arbetsbörda och arvodering är naturligtvis essentiellt för att få vardagen att gå ihop för många fritidspolitiker (se t.ex. Karlsson 2001; Bäck 2000; Wallin et al 1981).

Även förvaltningens omfattning torde spela roll för politikernas möjligheter att axla sina uppdrag, exempelvis hur många som kan biträda de förtroendevalda i deras arbete. Lundquist (1991) lyfter förvaltningens roll i nämndarbetet. Att ha oberoende tjänstemän som bereder och hjälper till med administration kopplat till nämnden är A-O.

Figur 2 visualiserar relationen mellan de olika förutsättningarna och att dessa torde överlappa varandra, medan tabell 1 är ett sätt att operationalisera den teoretiska härledningen. Den består av ett antal förutsättningar som antas påverka nämndpolitikens möjligheter att axla uppdraget, kopplat till teorin.

Figur 2: Relationen mellan informella och formella förutsättningar.

Förutsättningar

Utbildning

Erfarenhet

Familjeförhållanden

Förvärvsarbete

Tidsaspekter

Arvodering

Budget/Omsättning

Förvaltningen

Organisationsform

Politiska motsättningar

Tabell 1: Operationalisering

TREDJE KAPITLET

I det tredje kapitlet kommer jag presentera studiens tillvägagångssätt. Jag kommer att redogöra för uppsatsens design och metodologiska vägval. Därefter redovisas en diskussion om urval av både kommuner och respondenter. Avslutningsvis diskuteras hur den empiriska datan har analyserats.

Övergripande strategier

Den empiriska datainsamlingen är viktig för att kunna besvara uppsatsens forskningsfråga. Tanken är att empirin därefter sätts i relation till den ovan presenterade teorin och analyseras med hjälp av analysverktyget. Hur datainsamlingen går till är essentiellt, eftersom det kan påverka uppsatsens validitet och reliabilitet – att de facto undersöka det man avser undersöka, samt studiens trovärdighet. Det tillvägagångssätt som datan samlas in på är således studiens metod. Utöver metodval kan studien ha olika design, vilket i korthet innebär det ramverk som metoden och analysen bottnar i (Bryman 2012). Denna uppsats skulle kunna karaktäriseras som en explorativ kvalitativ studie av nämndpolitikens förutsättningar att axla uppdraget.

Design

I den här uppsatsen applicerar jag en så kallad jämförande design, vilket innebär att jag ställer flera liknande företeelser i kontrast till varandra för att erhålla en djupare och enklare förståelse av studieobjekten. Studien antar därför ett komperativt perspektiv av både kvalitativ och kvantitativ karaktär. I denna studie avser jag studera flera stadsdelsnämnder, stadsdelspolitiker och deras förutsättningar att utföra det politiska förtroendeuppdraget. Den jämförande designen lämpar sig således väl för denna uppsats (Bryman 2012:80ff). Förhoppningen har varit att analysera både likheter och skillnader för att enklare kunna förstå nämndpolitikens arbetsmässiga förutsättningar. För att strukturera uppsatsen torde det komperativa perspektivet således vara ett naturligt val av design. Genom ett explorativt förhållningssätt lyfter studien fram skillnader och nyanser i nämndpolitikens förutsättningar som baseras på det specifika och därmed kan frågor om kausalitet lämnas därhän.

Metod

Datainsamlingen i den här uppsatsen bottnar delvis av en dokumentstudie, vilket utgör en slags förstudie i empirin. Dokumenten består främst av officiella dokument och uppgifter från de studerade kommunerna. I sammanhanget har det varit viktigt att tänka på att dokumenten

dels varit relevanta för studien, samt att det funnits autenticitet i materialet, vilket antas påverka dokumentstudiens trovärdighet och representativitet. Dokumenten sätter jag i relation till varandra för att skapa en överblick hos läsaren och som sedan blir en stomme för den kvalitativa delen i uppsatsen. Genom dokumentstudien kan man identifiera både likheter och skillnader mellan de studerade stadsdelsnämnderna. Jag antar både en kvalitativ och kvantitativ ansats vid tolkningen av de officiella dokumenten (Bryman 2012:488f, 494f).

Jag kommer därtill komplettera förstudien med en kvalitativ metod, vilken baseras på telefonintervjuer av förtroendevalda stadsdelspolitiker. Den kvalitativa studien präglas av ett induktivt förhållningssätt, vilket innebär att ny teori växer fram från forskningsresultaten. Den kvalitativa metoden har i studien inneburit en kunskapsteoretisk ansats med tolkningsinriktade inslag om hur verkligheten skall studeras, vilket är vanligt inom samhällsvetenskaplig kvalitativ metod. I praktiken innebär det att verkligheten förstås bäst genom en interaktion mellan de studieobjekt och aktörer som studeras (Bryman 2012:339ff). Resultaten är således interpretativistiska och specifika kopplat till de studerade objekten, i syfte att urskilja nyanser av stadsdelspolitikernas skillnader.

Tanken är att den kvalitativa metoden skall bidra till att få en djupare kunskap och förståelse kring vad dokumentstudiens resultat egentligen kan innebära. Metoden blir således en slags kombination av både en dokumentstudie och intervjuer, vilket kan beskrivas som en slags blandmetod (Bryman 2012:554ff). Nyttan med att anta en mix av ovanstående metoder är att studiens resultat underbyggs av fördelarna av båda metoderna. Det kan också ge bättre förutsättningar att hitta olika nyanser i materialet, än om enbart endera metoden tillämpats (Johnson & Onwuegbuzie 2004: 20f). Dokumentstudien kommer att lägga en grund och övergripande förståelse som sedan jämförs med intervjuerna för att analysera eventuella likheter och skillnader i uppdragets villkor. Därigenom läggs grunden för att kunna kartlägga och identifiera nämndpolitikens förutsättningar och hitta eventuella nyanser i upplägget.

Datainsamlingsmetod

Undersökningen initierades av en omfattande genomgång av tidigare forskning på området – vilket också utgör teoretisk referensram i uppsatsen. Det har varit ett viktigt första steg för att lägga grunden i hela studien, i syfte att skapa inblick i de förtroendevaldas villkor och hur dessa studerats tidigare. Ur teorin har jag lyft ut begrepp som är centrala för att man som

förtroendevald skall kunna utföra sitt uppdrag. Litteraturstudien var en relativ omfattande process och många timmar spenderades för att sälla bland SOU: er, rapporter och liknande. Tidigt i uppsatsskrivandet tog jag hjälp av universitetsbiblioteket i Göteborg, gällande tänkbara databaser för att söka information. Jag använde mig av databaser såsom Swepub.se, GUPEA, GUP, SKL: s söktjänster, regeringen.se och Kungliga Biblioteket. Sökord som användes i arbetet var bland annat förtroendevalda, lokal politik, nämndledamöter och liknande. Utifrån denna information kunde jag därefter ta kontakt med de studerade kommunerna beträffande relevanta empiriska data.

Studiens empiri baseras på officiella dokument och uppgifter tillhandahållna av de studerade kommunerna. Uppgifterna består av både kvantitativa och kvalitativa data, såsom omsättning/budget, reglementen, ersättningsnivåer och antal anställda med mera. Syftet med dokumentstudien har varit att kartlägga och skapa överblick, men som också legat till grund för urvalet av vilka SDN som studerats. Dokumentstudierna är således en form av sekundäranalys, vilket innebär att empirin redan är insamlad. En fördel är att man sparar tid genom att inte behöva samla in all information själv, men samtidigt innebär det att risken att kunna påverka insamlandet av datan minskar. För att erhålla en djupare och mer utförlig analys av nämndpolitikens villkor har även tolv telefonintervjuer genomförts. Inom varje kommun intervjuade jag mellan tre till fem respondenter. Att jag använde mig av telefonintervjuer bottnade i resursmässiga faktorer, bland annat som en tidsbesparande åtgärd, men även i form av faktiska kronor och ören att inte behöva resa till respektive stad. För att bringa struktur och ordning på intervjuerna valde jag att genomföra så kallade semistrukturerade intervjuer, vilket kan ha bidragit till att intervjuerna blev mer tillförlitliga.

För denna studie ville jag ha mer öppna och allmänna frågor kring nämndpolitikernas uppdrag, varför en semistrukturerad intervjuform var lämplig. Orsaken bottnade i att inte försöka snäva in respondenterna genom ledande frågor, utan att erhålla respektive respondents uppfattning om förutsättningarna i uppdraget. Det gav mig också möjlighet att följa upp eventuella sidospår som kunde dyka upp under intervjuens gång (Bryman 2012:415). Hade frågornas karaktär exempelvis varit ledande skulle risken kunna finnas att svarsalternativen också varit väldigt specifika i förhållande till frågan och minskat risken för att erhålla så kallade induktiva tillägg. De arbetsmässiga villkoren skiljer sig troligtvis från kommun till kommun och genom öppna frågor har förhoppningen varit att erhålla övergripande svar om just den enskilda nämndpolitikerns förutsättningar att axla sitt uppdrag. För att höja

trovärdigheten på den kvalitativa datainsamlingen har jag tillämpat samma intervjuguide på samtliga intervjuer. Intervjumallen finns att läsa i bilagan till studien. För att förbereda respektive respondent har jag låtit dem ta del av intervjuguiden innan intervjun. Tidsspannet för respektive intervju varierade mellan 60-90 minuter. Jag har även tagit hänsyn till etiska faktorer som tillämpas inom ramen för svensk forskning och erbjudit respondenterna anonymitet i den empiriska framställningen och analysen (Bryman 2012: 131ff). Anonymiteten gav varje respondent i vart fall möjlighet att lyfta sådant som kan förefalla känsligt i politiska sammanhang, exempelvis den ekonomiska ersättningens betydelse i förhållande till uppdraget.

Frågorna som är ställda är kopplade till operationaliseringen på sidan 21. Varje intervju inleddes med en kortfattad introduktion om studien. Därefter fick respondenterna tala om sin bakgrund, tidigare erfarenhet och hur de uppfattar sitt uppdrag. Jag ställde övergripande frågor om svårigheter och utmaningar i paritet till uppdraget; exempelvis hur de upplevde deras senaste nämndsammanträde och om det fanns några eventuella svårigheter kopplat därtill. För att i så hög grad som möjligt kunna urskilja så kallade ”induktiva tillägg”, avvaktade jag till slutet av intervjuerna innan respondenterna fick resonera kring operationaliseringen. Således försökte jag undvika att leda in respondenterna i vissa tankespar under intervjun. Villkoren ställdes i relation till hur stor eller liten betydelse de har för möjligheterna att axla förtroendeuppdraget utifrån min egna tolkning av respondenternas svar.

Avslutningsvis var ordet fritt för respondenterna att påtala sådant som kunde vara av vikt för studien, men även om de skulle rekommendera någon närstående att satsa på att bli stadsdelspolitiker. I detta sammanhang bör poängteras att studiens tillförlitlighet kan ha påverkats eftersom frågor som dök upp på vägen kan ha varierat från intervjutillfälle till intervjutillfälle beroende på hur respondenten tolkade sitt uppdrag. Likaså är det svårt att avgöra i vilken grad jag erhöll fullständigt ärliga svar, eller om verkligheten var aningen förskönad, men samtidigt finns det ingenting som pekar på att behöva misstro respondenterna. Med tanke på de resursramar som funnits tillgodo kan man argumentera för hur många intervjuer som genomförts, vilket framför allt begränsar studiens reliabilitet och generaliserbarhet. Å andra sidan syftar ju studien till att lyfta fram skillnader och nysaser av uppdragets förutsättningar som baseras på det specifika studieobjektet.

Urval

Enligt Folke Johansson (2001) är det bara elva kommuner som tillämpar systemet med heltäckande stadsdelsnämnder, vilket begränsar urvalet avsevärt. Urvalsmetodiken blir således en form av vad Bryman (2012) kallar för stratifierat urval, det vill säga att urvalet sker utifrån ett visst kriterium (exempelvis om det överhuvudtaget finns stadsdelsnämnder inom den aktuella kommunen). Fördelen är ju självklart att jag undersöker det jag avser att undersöka i första hand. Med andra ord innebär det att studiens validitet kan påverkas positivt genom den stratifierade urvalsmetoden. I den här studien ingår Göteborg, Stockholm och Malmö i urvalet av vilka kommuner som skall studeras. Att studera kommuner av ungefär samma dignitet och omfattning kan förefalla naturligt. Det är också viktigt att poängtera att Stockholm, Göteborg och Malmö kan se olika ut organisatoriskt såtillvida att nämnderna kan ha olika ansvar för olika verksamheter. Det kan därför vara svårt att göra en rättvisande jämförelse mellan städerna, men samtidigt kan studieobjektens skillnader bidra till att kartlägga och identifiera nyanser om stadsdelspolitikernas förutsättningar.

Hade en jämförelse med exempelvis en stadsdel i Göteborg gjorts med en väsentligt mindre kommuns stadsdel hade resultatet troligtvis blivit missvisande på grund av olikheter i exempelvis omfattning. Det kan bero på att en stadsdel i Göteborg, Stockholm och Malmö i princip är lika omfattande som en medelstor svensk kommun. Kunskapsteoretiskt blir studien därför specifikt kopplat till de stadsdelsnämnder som studeras utifrån ett interpretativistiskt perspektiv. Det behöver dock inte betyda att studien inte är relevant för andra kommuner, men att man i vart fall bör vara medveten om uppsatsens begränsningar.

Vad gäller urval av stadsdelsnämnder har jag på ett liknande sätt försökt utgå ifrån nämnder som är av ungefär samma omfattning. Det kan således bidra till att skapa bättre jämförbarhet mellan nämnderna om de är av ungefär samma storlek, sett till både ekonomi, invånarantal och antal personal. Tanken från början var att intervjua lika många respondenter från respektive stad. Det har dock förekommit svårigheter att få tag på respondenter som varit villiga att ställa upp på intervju, varför antal respondenter skilde sig åt från respektive stad.

Inom varje kommun; Göteborg, Stockholm och Malmö har jag intervjuat mellan tre till fem nämndordföranden från olika stadsdelsnämnder. Enligt bland annat David Karlsson (2001) framgår det att erfarenheten hos de förtroendevalda nämndpolitikerna kan spela en avgörande roll i hur man uppfattar sitt uppdrag. Av den anledningen har jag därför valt att rikta in mig på

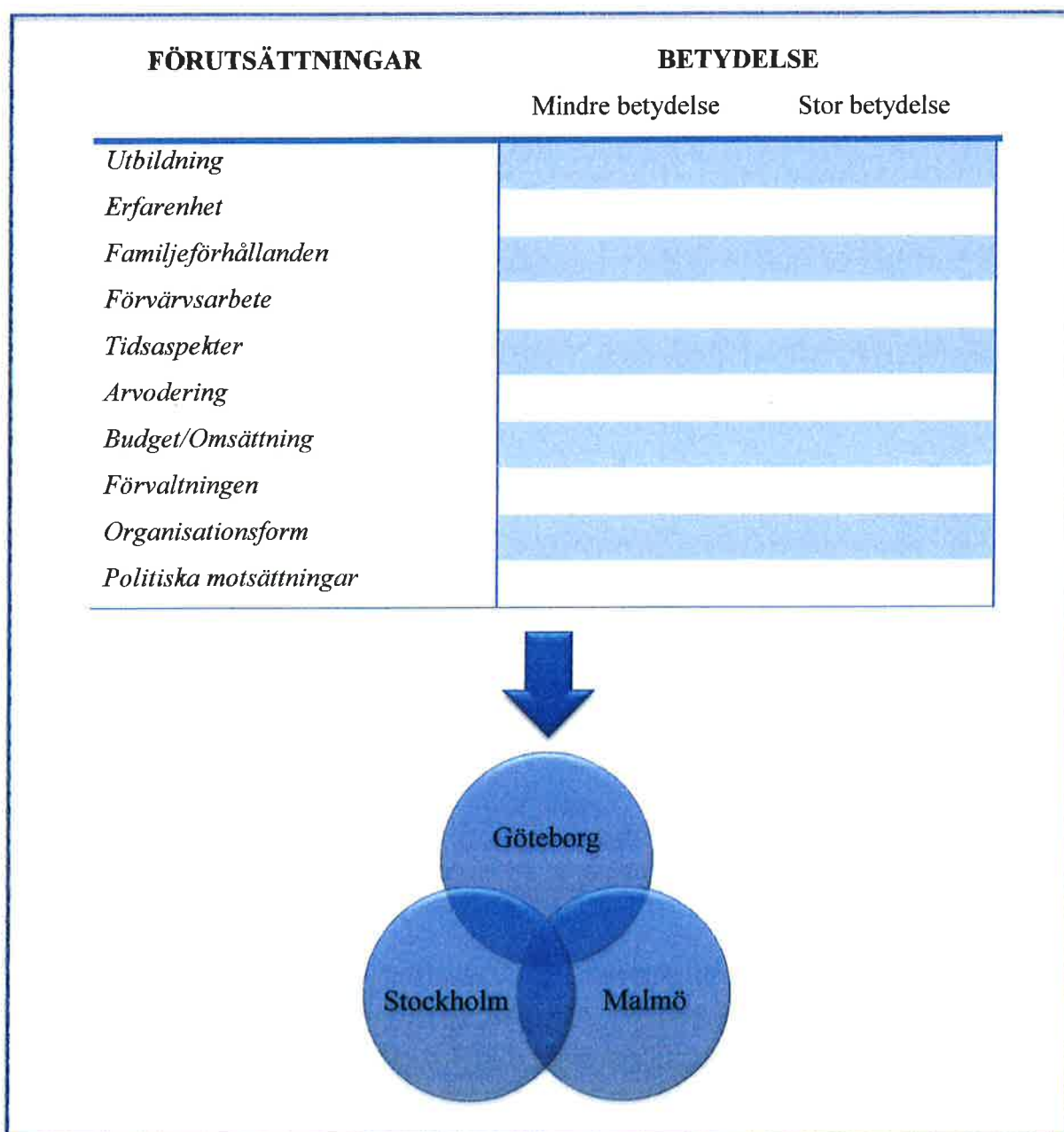
ordföranden inom SDN. Sällan finns det partier som placerar en fullständig nykomling till en ordförandepost i en stadsdelsnämnd och därför torde en ordförande ha mer erfarenhet än exempelvis en ersättare. Erfarenheten är viktig i sammanhanget, eftersom det kan bidra till att respondenterna har högre kunskap och insikt i uppdragets karaktär och därmed kan ge fylligare svar. Därtill har ordföranden i nämnden väsentligt större ansvar än övriga ledamöter. Beroende på ansvar, arbetsbörda och tidsåtgärder följer också graden av ekonomisk ersättning.

En presidieordförande leder också arbetet i nämnden och av den anledningen är det intressant att beakta just deras arbetsmässiga förutsättningar, eftersom det kan påverka nämnden i sin helhet. En ordförande kan också ha större möjligheter att kunna påverka nämndens arbete genom att sitta i majoritet, vilket exempelvis vice ordförande inte har på samma sätt. Det innebar samtidigt att studien inte tog den politiska dimensionen i beaktning. Man kan också argumentera som Karlsson (2001) och studera nya förtroendevalda, eftersom de är ”framtidens politiker”, det vill säga belysa perspektiv från exempelvis ersättare i nämnden. Denna uppsats begränsar sig dock till att studera ordförande i SDN, med hänvisning till högre ansvar och befogenheter.

Analys – Hur går jag tillväga?

Analysverktyget utgår från operationaliseringen som presenterades i kapitel två. Jag har brutit ut, ”tolkat”, teorin och lyft fram förutsättningar som antas vara betydelsefulla för de förtroendevaldas möjligheter att axla sitt uppdrag. Dessa faktorer, eller villkor, sätter jag sedan i relation till hur stor eller liten betydelse de har för respektive respondents förutsättningar i uppdraget. Jag har använt mig av skalan stor betydelse, respektive mindre betydelse, för att skapa tydlighet – i realiteten torde samtliga förutsättningar vara mer eller mindre betydelsefulla. Jag har själv gjort denna tolkning utifrån respondenternas resonemang kring det specifika villkoret. I sammanhanget har det varit viktigt att jag ställt denna fråga mot slutet av intervjuerna, eftersom det minskade risken för att intervjupersonen blev låst till just dessa begrepp. Förhoppningen har varit att försöka ge respondenterna möjlighet att påtala sådant som kanske inte funnits representerat i teorin, samtidigt som jag förmår respondenterna att ta ställning till den existerande forskningen. I analysen har jag sedan jämfört svaren sinsemellan, nämnd och kommun var för sig för att se om det finns några skillnader och/eller likheter. Således har det funnits utrymme för mig att urskilja olika nyanser av teorin för att

skapa djupare förståelse kring förutsättningarna. Vidare har jag fört en diskussion kring vad det kan få för konsekvenser att städerna skiljer sig åt kopplat till både dokumentstudien och intervjuerna. Nämnderna ser ut olika ut beroende på kommun, men det är förutsättningarna, eller villkoren, jag försökt ringa in i sammanhanget. För att analysera den insamlade kvalitativa datan har jag använt mig av nedanstående analysverktyg i figur 3.

Figur 3: Analysverktyg

FJÄRDE KAPITLET

I det här kapitlet presenteras uppsatsens dokumentstudie och utgör en förstudie i syfte att generera en överblick hos läsaren. Denna systematisering har också varit grundläggande i urvalsprocessen, eftersom jag eftersträvat liknande nämnder inom respektive stad. I detta hänseende har omsättningen inom nämnden varit vägledande, men även antal invånare och anställda inom förvaltningen har beaktats.

Empirisk förstudie

I dokumentstudien presenteras en övergripande bild av respektive stad som ingår i studien. Tanken är att förstudien dels skall vara ett underlag för urvalet av vilka stadsdelsnämnder jag studerar, men främst i syfte att kartlägga och skapa en djupare förståelse av studieobjektens skillnader och likheter. Som framgår i metodavsnittet är dokumentstudien baserad på uppgifter från kommunerna själva. Dessa är offentliga handlingar och faller inom ramen för offentlighetsprincipen. Det som redovisas nedan är olika faktorer som stadsdelsnämnderna och politikerna har att förhålla sig till i förtroendeuppdraget.

Göteborgs Stad

"Göteborgs Stad består av stadsdelsförvaltningar, fackförvaltningar och ett antal hel- eller delägda bolag. Göteborgs Stad ansvarar för merparten av den samhällsservice som finns där vi bor. Bland de viktigaste uppgifterna är förskola och skola, socialtjänst och äldreomsorg".
(www.goteborg.se)

Göteborgs Stad är Sveriges näst största kommun med cirka en halv miljon invånare. Staden utgörs av politiska organ, förvaltningar och bolag. Staden är indelad i tio administrativa stadsdelsnämnder. Politikerna inom dessa nämnder är vad man i teorin kallar fritidspolitik, ett uppdrag som de har vid sidan om deras ordinarie arbeten. Stadsdelspolitikerna utses av kommunfullmäktige. Stadsdelsförvaltningarna är den organisation som biträder nämnden och implementerar det politikerna beslutar om. Det är förvaltningen som tillhandahåller medborgarna samhällsservice (Reglemente Göteborgs Stad 2013).

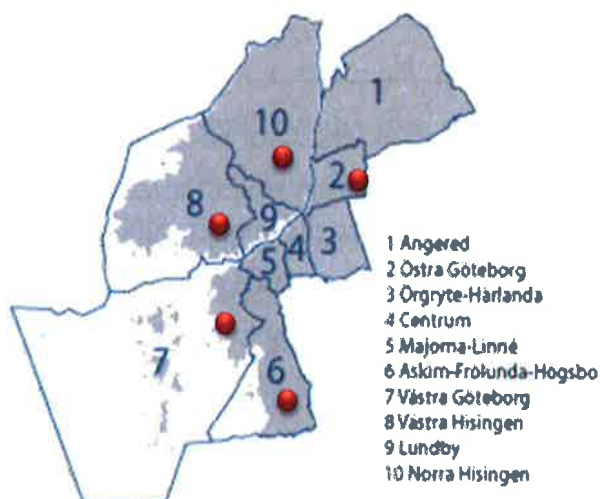
De ansvarsområden som nämnderna har att förvalta och fatta beslut om är: *förskola, grundskola, äldreomsorg, socialtjänst, lokal kultur och fritid*. I varje stadsdelsnämnd finns det elva ordinarie ledamöter och elva ersättare. Arbetet leds av ett presidium som består av

ordförande, förste vice ordförande och andra vice ordförande (Reglemente Göteborgs Stad 2013). Inom varje nämnd finns det också särskilda råd där ansvaret för vissa uppgifter delegeras, exempelvis pensionärsråd, som tillfaller olika ledamöter i nämnden. Enligt reglementet måste det finnas ett utbildningsutskott och ett socialutskott. Ordförandeposten tillfaller alltid majoriteten i den politiska församlingen, vars främsta uppgift är att leda och styra nämnden. Det är ordföranden som är det främsta ansiktet utåt mot medborgarna (Reglemente Göteborgs Stad 2013). I tabell 2 presenteras respektive stadsdel och de faktorer som varit vägledande för urvalet av vilka stadsdelsnämnder som ingår i empirin. Tanken har varit att försöka hitta så liknande nämnder som möjligt sett utifrån ett ekonomiskt perspektiv, men även i förhållande till antal anställda inom SDF och invånarantal. Varje stadsdel har i genomsnitt mellan en till två miljarder kronor i omsättning.

Stadsdel	Omsättning (Tkr)	Anställda	Invånarantal
Lundby	1 290 600	2 821	46 059
Centrum	1 338 400	2 111	59 071
Örgryte-Härlanda	1 704 600	3 421	57 915
Majorna-Linné	1 739 400	3 459	63 126
Norra Hisingen	1 802 300	3 661	48 225
Västra Göteborg	1 980 450	4 025	52 110
Västra Hisingen	2 072 909	3 721	52 496
Östra Göteborg	2 169 345	3 343	46 231
Askim-Frölunda-Högsbo	2 222 800	4 224	56 498
Angered	2 576 250	3 835	49 920

Tabell 2: Egenhändigt konstruerad tabell. Markerat område utgör urval.

Källa: Stadsledningsstaben, Stadsledningskontoret, Göteborgs Stad.

Figur 4: Geografisk indelning, Göteborgs Stad

Källa: www.goteborg.se

I tabell 3 följer en övergripande bild av hur mycket man uppbär i lön som politiskt förtroendevald i stadsdelsnämnderna i Göteborg. Grundarvodet är samma för heltidsförtroendevalda och nämndledamöter. Grundarvodet för år 2014 är 57 660 kronor. Heltidsarvoderade är kommunalråd, biträdande kommunalråd, överförmyndarnämndens ledamöter eller annan förtroendevald som fullmäktige beslutar om. Ledamöter i stadsdelsnämnderna erhåller en andel av grundarvodet beroende på uppdragets karaktär (ordförande erhåller 36 procent av 57 660 kronor etc.). Härtill tillkommer förrättningsarvode om 725 kronor om sammanträdet understiger fyra timmar. Om sammanträdet överstiger fyra timmar utgår arvode om 1180 kronor. Som förtroendevald i Göteborgs stad har man rätt till ersättning för förlorad arbetsinkomst som baseras på den faktiska inkomstförlusten. Detta gäller även ersättning för förlorad semesterförmån. Deltidspolitiker i Göteborg erhåller också ersättning för förlorade pensionsförmåner, vilket innebär att staden inbetalar en premie för tjänstepensionsförsäkring varje år för de förtroendevalda som erhållit ersättning för förlorad arbetsinkomst året dessförinnan (Göteborgs Stad reglemente, arvoderingsregler, 2014).

Uppdrag	Grundarvode (%)	Arvode (kr)	Möte < 4h (kr)	Möte > 4h (kr)
Ordförande	36	20758	725	1180
1:e vice ordf.	18	10379	725	1180
2:e vice ordf.	18	10379	725	1180
Ledamot	2,5	1442	725	1180
Ersättare	2,5	1442	725	1180

Tabell 3: Egenhändigt konstruerad tabell över arvodering i SDN.

Källa: Göteborgs Stad reglemente, arvoderingsregler.

Stockholms Stad

"Du möter oss till exempel i skolan, på äldreboenden, i parken och när du ska söka bygglov eller går till simhallen för att träna. Stockholms Stads verksamhet styrs av folkvalda politiker och organiseras i stadens förvaltningar, bolag och stiftelser". (www.stockholm.se)

Stockholms Stad är Sveriges huvudstad och största kommun. I staden bor cirka 900 000 invånare. I den kommunala sektorn arbetar nästan 39 000 medarbetare inom stadens olika verksamhetsområden. Administrativt är staden, liksom Göteborg, indelat i stadsdelsnämnder (www.stockholm.se). Det finns fjorton stadsdelsnämnder med ansvar för *kommunal förskola, äldreomsorg, stöd och service till personer med funktionsnedsättning, miljöarbete, socialpsykiatri, individ- och familjeomsorg, konsumentvägledning* samt *kultur- och fritidsfrågor*. Till hjälp har stadsdelsnämnderna förvaltningar som handhar mycket av den service medborgarna erhåller. Ledamöter i stadsdelsnämnderna nomineras av respektive parti och väljs formellt av kommunfullmäktige (Kommunal författningssamling för Stockholm, 2014:12).

I Stockholm består varje stadsdelsnämnd av tretton ordinarie ledamöter och tretton ersättare. Nämnden leds av ett presidium som består av ordförande och vice ordförande. Den politiska majoriteten innehar ordförandeposten, som också är ansiktet utåt mot medborgarna och i princip stadsdelsnämndens främsta företrädare. I reglementet framkommer inga krav på att särskilda utskott måste finnas inom nämnden, utan torde därmed vara upp till respektive ordförande att besluta om råd och utskott skall finnas (Kommunal författningssamling för Stockholm, 2014:12).

I tabell 4 presenteras en översiktlig jämförelse över samtliga stadsdelar i Stockholm. Inringade områden i tabellen är de stadsdelsnämnder som ingår i urvalet i studien. Liksom i Göteborg har omsättningen varit en vägledande faktor vid urvalsprocessen och jag har försökt att urskilja stadsdelar med en så lik omsättning som möjligt. Omsättningen varierar ganska kraftigt mellan stadsdelarna, men de som ingår i urvalet har en omsättning omkring en miljard kronor. Även antal anställda och invånarantal skiljer sig mellan respektive stadsdel.

Stadsdel	Omsättning (Tkr)	Anställda	Invånarantal
Älvsjö	534 300	662	27 070
Norrmalm	973 100	827	68 953
Spånga-Tensta	991 800	925	38 978
Skärholmen	1 007 400	956	35 427
Skarpnäck	1 007 600	733	45 040
Kungsholmen	1 052 900	1 147	67 353
Östermalm	1 194 500	885	69 053
Rinkeby-Kista	1 296 500	1 246	48 366
Bromma	1 298 800	1 493	71 478
Farsta	1 355 500	1 334	54 622
Hässelby-Vällingby	1 591 200	1 507	69 463
Hägersten-Liljeholmen	1 655 800	2 053	80 876
Södermalm	2 029 400	1 672	126 154
Enskede-Årsta-Vantör	2 092 100	2 212	94 867

Tabell 4: Egenhändigt konstruerad tabell. Markerat område utgör urval.

Källa: Revisionskontoret, Stadsrevisionen, Stockholms Stad

Figur 5: Geografisk indelning, Stockholm Stad.

Källa: www.stockholm.se

Arvoderingen för stadsdelsnämndernas ledamöter är fasta belopp som respektive ledamot erhåller varje månad. Observera att arvodet per år är det sammanlagda belopp ledamöterna erhåller totalt under året (exempelvis $161\,000/12 = 13\,417$). Därtill tillkommer sammanträdesarvode, oberoende av sammanträdes längd. Som förtroendevald har man rätt till förlorad arbetsinkomst och baseras generellt på den faktiska inkomstförlusten, likaså vad gäller ersättning för förlorad semesterersättning. Förtroendevalda har också rätt till ersättning för förlorad pensionsförmån om sex procent av utbetald ersättning för förlorad arbetsinkomst. I tabell 5 redovisas den ekonomiska ersättningen ledamöterna i stadsdelsnämnderna erhåller för sitt uppdrag (Stockholms stads regler om arvoden m.m. för kommunala förtroendevalda, 2013).

Uppdrag	Arvode/år (kr)	Arvode/månad (kr)	Mötesarvode (kr)
Ordförande	161 000	13 417	520
Vice ordf.	80 500	6 708	520
Ledamot	41 500	3458	520
Ersättare	20 600	1717	520

Tabell 5: Egenhändigt konstruerad tabell över arvodering i SDN.

Källa: Stockholms stads regler om arvoden m.m. för kommunala förtroendevalda, 2013.

Malmö Stad

"Våra verksamheter möter du som är Malmöbo troligtvis varje dag i någon form. Det som binder oss samman är att vi ska ge dig service av hög kvalitet. Organisationen bestäms av kommunfullmäktige. Malmö stad består dels av två typer av förvaltningar: fackförvaltningar och geografiska stadsområdesförvaltningar. Varje förvaltning och bolag styrs av en nämnd eller styrelse som också utses av kommunfullmäktige". (www.malmo.se)

Malmö Stad är en stor organisation med cirka 20 000 anställda. Staden utgörs av politiska organ, förvaltningar, bolag och stiftelser – mycket i likhet med Göteborg och Stockholm. Med en total folkmängd på omkring 313 000 invånare är Malmö Sveriges tredje största kommun, sett till befolkningsmängd (www.malmo.se). Malmö är administrativt indelat i olika stadsdelar, benämnt Stadsområdesförvaltningar (SoF). Det finns för närvarande fem olika SoF i Malmö: Innerstaden, Norr, Söder, Väster och Öster. Inom respektive SoF finns en politisk nämnd som består av fritidspolitiker utvalda av kommunfullmäktige. Syftet med SoF-

organisationen är givetvis att minska avståndet mellan politiker och medborgarna inom respektive stadsområde och att därigenom gynna närdemokratin. Varje SoF har ansvar för: *individ- och familjeomsorg, vård och omsorg, samt lokal kultur- och fritidsverksamhet*. SoF har också ett särskilt ansvar att utveckla *närdemokratin* (Reglemente för Malmös stadsområdesnämnd, 2013). SoF har i princip samma funktion som SDN i de övriga städerna.

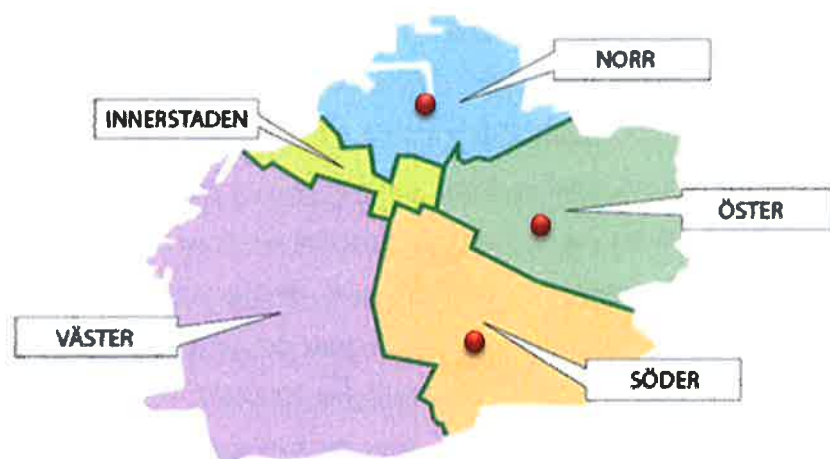
Stadsområdesnämnderna består idag av tretton ordinarie ledamöter och tretton ersättare. Nämnden leds av ett presidium bestående av en ordförande, förste vice ordförande och andre vice ordförande. Majoriteten innehar alltid ordförandeposten. Presidiet har, liksom i Göteborg och Stockholm, det yttersta och tyngsta ansvaret i nämnden och är ansiktet utåt gentemot förvaltning och medborgare. Arbetet bedrivs bland annat i utskott, ett myndighetsutskott och ett arbetsutskott, där ärenden mot enskild behandlas i myndighetsutskottet. Övriga ärenden fattas i arbetsutskottet.

I tabell 6 presenteras en översiktlig jämförelse mellan respektive SoF; omsättning, antal anställda i förvaltningen samt invånarantal. Inringade områden ingår i urvalet i studien. Liksom i Göteborg och Stockholm har omsättningen varit den främsta vägledande faktorn, men även antal anställda i förvaltningen och invånarantal kan bidra till att förstå hur omfattande respektive SoF är. Skillnaden på omsättning mellan stadsområdena varierar mellan cirka 568 miljoner till 1 miljard kronor totalt (Reglemente för Malmös stadsområdesnämnd, 2013).

Stadsdel	Omsättning (Tkr)	Anställda	Invånarantal
Öster	568 211	791	44 826
Norr	639 111	1 005	64 006
Söder	744 029	1 061	57 067
Innerstaden	903 619	1 548	68 935
Väster	1 081 648	1 632	76 830

Tabell 6: Egenhändigt konstruerad tabell. Markerat område utgör urval.

Källa: Ledningsstaben, Stadskontoret, Malmö Stad

Figur 6: Geografisk indelning, Malmö Stad

Källa: www.malmo.se

I tabell 7 redovisas den faktiska ersättning ledamöterna i SoF erhåller genom sitt uppdrag. Ledamöter i SoF har rätt till

ersättning för den arbetsprestation de utför inom ramen för det politiska förtroendeuppdraget. Presidiet erhåller ett fast belopp varje månad, medan ledamöter och ersättare erhåller en klumpsumma en gång om året. Därtill tillkommer förrättningsarvode beroende på förrättningens längd. Ett sammanträde som pågår upp till fyra timmar genererar 459 kronor och överstiger sammanträdet fyra timmar utgår ersättning med 786 kronor. Till detta läggs ett inläsningsarvode på om 263 kronor. Liksom i Göteborg och Stockholm får ledamöter i SoF även ersättning för förlorad arbetsförtjänst samt ersättning för förlorade pensions- och semesterförmåner kopplat härtill.

Uppdrag	Arvode/år (kr)	Arvode/mån (kr)	Möte < 4h (kr)	Möte > 4h (kr)
Ordförande	-	11 547	459	786
1: e v. ordf.	-	2 309	459	786
2: e v. ordf.	-	4 620	459	786
Ledamot	7 858	-	459	786
Ersättare	7 858	-	459	786

Tabell 7: Egenhändigt konstruerad tabell över arvodering i SoF.

Källa: Malmö, Kommunfullmäktiges Handlingar, Bihang 54, 2013

Övergripande jämförelse

I nedanstående avsnitt presenteras en sammanfattande bild över dokumentstudien. Syftet är att ge läsaren en övergripande bild av skillnader och likheter mellan städerna i dessa hänseenden. I tabell 8 redovisas hur mycket respektive ordförande erhåller i lön, stadsdelsnämndernas omsättning, antal anställda i förvaltningarna, antal invånare samt hur många stadsdelsnämnder det finns inom respektive stad. Märk väl att det är medianen som redovisas nedan, eftersom variationen i datan mellan stadsdelsnämnderna var tämligen divergerande. Av den anledningen torde medelvärdet vara ett missvisande mått, eftersom det påverkas starkt av ytterligheter som kraftigt avviker från mängden (Körner & Wahlgren 2009:44f; Djurfeldt et al 2013:49ff). I sammanhanget borde inte det vara avgörande, men det kan underlätta för att ge en mer rättvisande bild av exempelvis den generella omsättningen per stadsdelsnämnd inom respektive stad. Därmed ingår samtliga nämnder i tabellernas data.

Städernas samtliga SDN	Stockholm Stad	Göteborg Stad	Malmö Stad
<i>Arvode, ordförande (kr)</i>	13 417	20 758	11 547
<i>Omsättning, median (Tkr)</i>	1 245 500	1 891 375	744 029
<i>Anställda SDF, median</i>	1 197	3 560	1 061
<i>Invånare, median</i>	68 153	52 303	64 006
<i>Antal SDN</i>	14	10	5

Tabell 8: Egenhändigt konstruerad tabell över skillnader mellan städerna.

Källa: Reglementen & dokument från städerna (se ovanstående tabeller).

I tabell 9 redovisas de verksamhetsområden som stadsdelsnämnderna i Stockholm, Göteborg och Malmö har ansvar för. Till det finns även andra ansvarsområden såsom tillsynsärenden över alkoholförsäljning, men eftersom dessa områden förefaller uppta en förhållandevis liten andel av stadsdelspolitikernas tid är dessa mindre verksamhetsområden inte representerade i tabellen nedan. Stadsdelsnämnderna i Stockholm har inget ansvar för grundskola, medan SoF i Malmö inte ansvarar för varken förskola eller grundskola. I dessa städer är ovan nämnda verksamheter ålagda en central facknämnd. I övrigt är ansvaret för social vård och omsorg ungefär likartat inom respektive stad. I Stockholm har SDN dessutom ansvar för konsumentvägledning och viss lokal park- och gatuhållning.

Verksamhetsområden: SDN	Stockholm Stad	Göteborg Stad	Malmö Stad
Förskola	Ja	Ja	Nej
Grundskola	Nej	Ja	Nej
Individ- och familjeomsorg	Ja	Ja	Ja
Fritidsverksamhet	Ja	Ja	Ja
Kulturverksamhet	Ja	Ja	Ja
Äldreomsorg	Ja	Ja	Ja
Omsorg, funktionshinder	Ja	Ja	Ja
Konsumentvägledning	Ja	Nej	Nej
Park/natur	Ja	Nej	Nej

Tabell 9: Egenhändigt konstruerad tabell över verksamhetsområden i SDN.

Källa: Reglementen & dokument från städerna (se ovanstående tabeller).

Konklusion: En spekulatio kring olikheter och skillnader

Genomgången av dokumentstudien mynnar ut i ett antal funderingar kring SDN-organisationernas olikheter och hur det kan påverka den enskilde nämndledamoten. Befolkningsmässigt är stadsdelarna ungefär lika stora, med något färre invånare per stadsdel i Göteborg än Stockholm och Malmö. Å andra sidan finns det bara fem SoF i Malmö, medan Göteborg är uppdelat i tio administrativa enheter. I Göteborg uppbär en ordförande cirka 20.000 kronor i arvode per månad, medan motsvarande belopp i Stockholm och Malmö är cirka 13.000 kronor respektive 11.500 kronor. SDN i Göteborg handhar ansvar för både förskola och grundskola, medan SDN i Stockholm bara ansvarar för förskolan beträffande skolsektorn. I Malmö har SoF inget ansvar för varken förskola eller grundskola. Samtidigt är Malmö en betydligt mindre kommun jämfört med både Göteborg och Stockholm, vilket återspeglas i bland annat befolkningsmängd, budgetomsättning och antal anställda inom förvaltningen.

Skolsektorn, framför allt grundskolan, är generellt är en omfattande sektor sett till både personal och budget. Det kan därmed vara en förklaring till varför omsättningen och antal anställda inom förvaltningen i Stockholm är något lägre än i Göteborg. Likaså kan man fråga sig varför arvoderingen är högre i Göteborg än i de övriga städerna. Kan det bero på att SDN i Göteborg har ansvar för både förskola och grundskola och att uppdraget därmed innebär en högre arbetsbörda? Det förefaller i vart fall betydelsefullt vilka verksamheter som lyder under

SDN. Det vore inte helt orimligt att anta att arvoderingen är i paritet med uppdragets arbetsbörda. Det skulle isåfall kunna peka på att grundskolan upptar en förhållandevis stor andel av de förtroendevaldas tid, medan förskolan inte åtnjuter riktigt lika mycket fokus. Skillnaden är mindre mellan exempelvis Stockholm-Malmö vad gäller ansvar och arvode. Rent spekulativt skulle man kunna anta att SDN-uppdraget i Göteborg antingen är mer omfattande än exempelvis SoF-uppdraget i Malmö och därmed tar mer tid i anspråk av den enskilde SDN-politikern. Alternativt skulle det kunna innebära att förtroendeuppdraget i SDN/SoF i Göteborg och Malmö är ungefär lika omfattande tidsmässigt, men att politikerna inte har samma möjlighet att gå in på djupet i de olika verksamhetsgrenarna.

FEMTE KAPITLET

I detta kapitel presenterar jag den kvalitativa empirin i undersökningen som består av tolv telefonintervjuer. Respondenterna är ordförande inom respektive stadsdelsnämnd från de utvalda kommunerna. Jag redovisar först Göteborgs stad, som därefter analyseras. Därefter redovisas Stockholms stad och Malmö stad på motsvarande vis.

Göteborgs Stad

Vid Göteborgs stad har intervjuer gjorts med respondenter från fem av tio stadsdelsnämnder. Generellt kan man beskriva stadsdelsnämnderna i Göteborg som en förhållandevis homogen grupp. Samtliga respondenter är exempelvis mycket erfarna politiker som varit aktiva inom den politiska sfären under många år. Åldrarna varierade mellan pensionärer och yrkesverksamma, likaså den professionella bakgrunden. Både den politiska, men också professionella erfarenheten lyftes som positivt i sammanhanget, eftersom det underlättar i nämndarbetet att exempelvis känna till rutiner eller vissa sakfrågor. Budgeten tar mycket tid i anspråk, likaså skolverksamheterna för de lokala nämnderna. Budgeten utgör ramen för hela verksamheten och är en återkommande nöt att knäcka varje år.

”Det är ju inte helt fel att jag hade erfarenhet från verksamheterna. Min bakgrund var väldigt hjälpsam. Kunskap är värdet!” (Respondent 1A, 2014-11-17)

Under åren 2010-2011 genomgick Göteborgs stad en stadsdelsreform, vilket innebar att antalet stadsdelsnämnder minskades från tjuogoett till tio SDN. En central och viktig utgångspunkt för respondenterna har varit att försöka greppa den nya SDN-organisationen. Allting har blivit mycket större och nämnderna agerar numera på en strategisk nivå i högre utsträckning än tidigare. Som ett led i omorganisationen har förvaltningens tjänstemän fått en större roll i förhållande till politikerna, som tidigare kunde agera mer operativt.

”Sammanslagningen innebär att det är ett helt annat uppdrag. Jag var mycket närmare verksamheterna förut. Nu handlar det i princip enbart om att fatta strategiska beslut. Väldigt sällan konkreta beslut i verksamheterna. Det här med att vara befolkningsföreträdare är någonting helt nytt idag.” (Respondent 1B, 2014-11-21)

Samtidigt som det förefaller finnas uppenbara effektivitetsvinster med en större organisation, såsom bättre samordning, har det också försvårat arbetet för stadens nämndpolitiker. Att verksamheten blivit större innebär också att politikerna får svårare att ha fördjupad kunskap

om samtliga verksamheter. Respondenterna pekar på att politikerna numera ”skrapar på ytan” inom respektive verksamhet, eftersom det inte finns tid till annat. En svårighet kopplat till reformen är att försöka skapa en enhetlig kultur inom stadsdelarna – att försöka bryta trenden ”så här har vi alltid gjort” och skapa en ny enhetlig organisationskultur där alla arbetar efter samma mål.

”Det är omöjligt att känna till allting. Innan sammanslagningen var det mycket lättare att känna till allting. SDN har blivit mycket större och större skillnader i hur man arbetar inom verksamheterna. Det är stora skillnader i kulturen inom nämnderna – ”så här har vi alltid gjort” ungefär.” (Respondent 1A, 2014-11-17)

Gemensamt för samtliga respondenter är att uppdraget som ordförande i SDN tar väldigt mycket tid i anspråk. Även om tjänstegraden beräknas motsvara ungefär fyrtio procent av en heltidstjänst, upplevs det som att politikerna skulle behöva mycket mer tid för att kunna sätta sig in i alla ärenden.

”Tiden räcker inte till. Speciellt inte nu när man slagit ihop stadsdelarna. Det blir för många enheter att hålla koll på, besöka och att ha dialog med.” (Respondent 1D, 2014-11-18)

”Nu kan man göra vad man vill utav uppdraget, men har man åtagit sig detta får man också sköta det. Man gör som man vill egentligen. Det tar tid. Vi behöver mycket mer tid. Jag håller på med detta varje dag. Även på nätterna.” (Respondent 1C, 2014-11-17)

Beroende på om respondenten var pensionär eller förvärvsarbetande hade stor effekt på hur mycket tid respondenterna själva uppfattade de kunde lägga på uppdraget. Dock föreföll samtliga respondenter mycket engagerade i sitt uppdrag och för de som förvärvsarbetade var en essentiell faktor att ha ett flexibelt arbete för att kunna ta ledigt och ägna sig åt politiken. Arvoderingen i förhållande till den tid man lägger ner på uppdraget ansågs inte avgörande, men samtidigt inte helt oviktigt, vilket dock bara poängteras av ett par respondenter.

”Min arbetsgivare är väldigt positiv, men ibland är det bekymmer. Jag kan framför allt tänka mig att folk som inte har så schyssta arbetsgivare blir himla sura.” (Respondent 1E, 2014-11-17)

Som ett led i nämndarbetet delegerar nämndens ledamöter vissa ansvarsområden sinsemellan i diverse råd och utskott. Det underlättar arbetet för ordföranden som därmed inte behöver vara med i precis alla frågor, utan kan lägga över ansvar på till exempel en ledamot eller ersättare. Således engageras också nämndens samtliga ledamöter i det politiska arbetet, vilket anses mycket positivt i huvudsak. För en ordförande i SDN sparar det både tid och kraft att kunna delegera arbetet. Stadsdelsförvaltningarna utgör ett naturligt och ovärderligt stöd för SDN, i synnerhet att det finns kompetenta stadsdelsdirektörer som förstår politikernas situation, men även att underlagen som bereds och handläggs blir så bra som möjligt. Att därefter kommunicera och informera om rådande läge värderas mycket högt av respondenterna.

”Direktören är en mycket viktig kugge i hjulet och att jag är politiskt förankrad i både stadsdelen och i kommunstyrelsen. I detta uppdrag är det viktigt att man har stöd hos partiet. Att det finns en tydlig kommunikation och dialog med kommunstyrelsen. Sådant ser ju tjänstemännen; om man bara är förankrad i nämnden eller för hela staden.” (Respondent 1D, 2014-11-18)

Trots att förvaltningarna utgör ett grundläggande stöd för politikerna inom stadsdelsnämnderna, finns en önskan om att få bättre koppling och mer stöd från kommunstyrelsen. Som ordförande i en stadsdelsnämnd upplevs uppdraget som mycket ensamt och samtidigt är man beroende av ett väl fungerande informationsflöde. Att kommunicera och informera mellan de olika organen inom kommunen torde vara ett kraftfullt verktyg även vid svårare tider när kriser inträffar.

”Du är väldigt ensam. Vi har haft för lite kontakt mellan politiken lokalt och kommunen centralt. När det väl bränner till är du väldigt ensam. Det går inte heller att ha den snabba kontakt med sin nämndgrupp som skulle behövas. Folk kräver ett svar av dig NU!” (Respondent 1B, 2014-11-17)

Kommunikationen från både förvaltning och kommunstyrelse betraktas som essentiellt i sammanhanget – att man hela tiden är uppdaterad om vad som händer ute i verksamheterna, men även från centralt håll inom kommunen.

”Informationsutbytet är essentiellt här! Det finns inget värre när man måste fatta beslut utan att ha tillräcklig information.” (Respondent 1C, 2014-11-17)

Samtliga respondenter är eniga om att uppdraget i stadsdelsnämnderna är ett utvecklande och roligt arbete. Även om det kan vara förhållandevis slitsamt och tufft mellan varven är man

överrens om att det ger ett mervärde att få vara delaktig i den lokala stadsutvecklingen. Som ordförande i SDN blir man lyssnad på och kan därmed påverka på ett helt annat sätt. Samtidigt är respondenterna inte helt övertygade om de skulle rekommendera vem som helst till ordförandeuppdraget, eftersom personliga egenskaper torde vara av stor betydelse i sammanhanget. Som ordförande måste man vara driven, engagerad och beredd att offra en stor del av privatlivet åt det politiska arbetet. Höga ersättningsnivåer torde således vara sekundärt, men inte oviktigt. Uppdragets utvecklande karaktär förefaller vara drivande i sammanhanget.

”Även om det är arbetsamt och lite stressigt så är det ju föbannat roligt. Man blir liksom lite förälskad i att engagera sig på något vis.” (Respondent 1E, 2014-11-17)

Analys Göteborgs Stad

Den formella kompetensen, såsom *utbildning*, accentuerades tämligen lite av respondenterna. En utbildning kan bidra till att man dels förstår nämndhandlingarna bättre och därmed kunna sätta sig i in ärendena på ett helt annat sätt. Det var tydligt att de som själva var akademiker gärna belyste vikten av utbildning, medan de som inte studerat vid högskolan snarare pekade på andra meriter som bärande för uppdraget.

I Göteborg betonar respondenterna *erfarenheten* som oerhört centralt för att man som SDN-ordförande skall kunna hänga med och sätta sig in i uppdraget på bästa sätt. Det anses betydelsefullt att ordföranden känner till politiska spelregler och kontexten som de verkar inom. Att vara ordförande i SDN upplevs vara ett ”tungt” förtroendeuppdrag och att partierna utser erfarna och lämpliga individer borde därför vara helt avgörande för hur väl uppdraget sköts.

Dock lyftes inte de egna *familjeförhållandena* som den faktor som eventuellt kunde krocka med förtroendeuppdraget. Enligt teorin är ju familjeförhållanden (se t.ex. Karlsson 2001 m.fl.) en av de orsaker som gör att folk inte väljer att engagera sig politiskt. Att denna faktor inte belystes särskilt mycket skulle kunna bero på att respondenterna antingen inte hade egna barn, eller att de var i sådan ålder att ungarna redan flyttat hemifrån och därmed inte upptog någon tid.

En annan huvudsaklig svårighet för respondenterna var att få tiden att räcka till. Man menade att det är sagt att uppdraget skall ta ungefär trettiosex procent av en heltidstjänst, vilket innebär att man i praktiken måste ta tjänstledigt. *Tidsaspekten* i paritet med *förvärvsarbetet* var helt avgörande för att man skall lyckas väl i uppdraget. För att kunna kombinera ordförandeuppdraget i SDN med ordinarie arbete fordras ett flexibelt jobb, vilket kan begränsa många från att åta sig ett liknande uppdrag. *Arvoderingen* lyftes inte som primär i sammanhanget, utan uppdragets stimulerande och intressanta karaktär ansågs snarare vara den drivande faktorn för varför man engagerar sig inom SDN. Samtidigt fanns det vissa tendenser som pekade på att man förmodligen inte skulle engagera sig om arvoderingen sänktes.

Att *budgeten* upptar en stor andel av stadsdelsnämndernas tid råder det inget tvivel om – bara genom att titta på stadsdelarnas enorma omsättning får vi en bild av hur omfattande verksamheten de facto är. Ekonomin inom SDN varierade i staden och budgeten fastställs av kommunfullmäktige beroende på hur många invånare som finns inom respektive stadsdel. Det kan således innebära att det finns indikationer på att beroende på var någonstans man bor i staden varierar stadsdelarnas förmåga att leverera välfärdsservice.

Förvaltningen har till följd av stadsdelsreformen fått en större och bredare roll – att politikerna i högre grad blivit beroende av tjänstemännen. Förvaltningen är dock enligt SDN-politikerna en ovärderlig tillgång. Det är dock förvaltningsledningen lokalpolitikerna kommer i kontakt med i första hand och väldigt sällan övrig personal. Respondenterna lyfte därmed inte bara vikten av att ha en samarbetsvillig och bra stadsdelsdirektör, utan även verksamhetsbesöken ansågs värdefulla för att erhålla djupare insikt i verksamheterna.

Centralt för samtliga intervjuer var att respondenterna påtalade svårigheterna med den nya *organisationen*. Respondenterna hade svårt att greppa den nya nämndorganisationen och det fanns en utpräglad bitterhet över sammanslagningen. Det är väsentligt större organisationer, med många tusen fler invånare inom respektive stadsdel. Ett resultat av reformen är naturligtvis att politikerna fått svårare att gå in på djupet i respektive verksamhet på samma sätt som man hade möjlighet att göra innan – ”man skrapar bara på ytan”. Politikerna i stadsdelsnämnderna har alltså tappat en del av närdemokratin till följd av sammanslagningen och därmed också den lokala förankringen. Samtidigt finns det en viss svårighet att samordna *organisationskulturen* inom verksamheterna – man arbetar inte längre på samma sätt och efter samma mål, vilket borde vara en utmaning för politikerna – det tar tid att förändra gamla

invanda mönster. Generellt talar respondenterna väldigt lite om eventuella organisatoriska vinster med sammanslagningen, exempelvis effektivare samordning och arbetsbesparande åtgärder. Organisationsmässigt lyfter respondenterna också de olika *råden* och *utskotten* i nämndarbetet som avlastande och befriande. Det är en hjälp för nämndordföranden att inte behöva ta i precis alla frågor utan kan lägga över ansvar på övriga ledamöter inom nämnden. Således engageras också fler ledamöter, vilket kan ha en stor påverkan hos människors fortsatta politiska engagemang. Att ordföranden delegerar arbetet kan därmed i högre grad bryta trenden med politiska avhopp.

Det talades väldigt lite om *politiska motsättningar* och liknande. En förutsättning för att kunna bedriva politik torde ju vara att man har politisk majoritet i nämnden och därmed få igenom sin vilja. Den politiska faktorn skulle dock kunna vara underförstådd, varför det inte lyftes under intervjuerna. Samtidigt tycker de flesta att uppdraget hade blivit tråkigare om det inte fanns något politiskt motstånd – politiken gör uppdraget mer intressant. Respondenterna betonade snarare vikten av att ha en ”positiv atmosfär” och ”trevlig stämning” inom nämnden. Inte minst inom majoritetsgruppen där man behöver samarbeta mellan de olika partierna. Samtidigt finns det tämligen lite utrymme att göra politik på inom SDN. Det är exempelvis svårt att politisera ett ärende som berör omhändertagande av barn eller liknande – det är i mångt och mycket en människas liv som politikerna kan ha i deras händer.

Att man kommunicerar, inte bara inom den egna stadsdelen utan även över gränserna tycker respondenterna är viktigt för att kunna fatta så bra beslut som möjligt. Som ordförande i SDN är *kommunikation och information* mellan samtliga parter är A-O. Kommunikation med kommunstyrelsens ledamöter och centrala nämnder kan också generera högre medvetenhet om de lokala förutsättningarna. Samordningen med kommunen centralt betonar respondenterna i dagsläget som förhållandevis bristande – det finns exempelvis få möjligheter att erhålla politiskt *stöd* av kommunhuset. Det resulterar i att ordföranden i SDN får ett mycket stort ansvar på sina axlar, samtidigt som människor hela tiden förväntar sig att ordförande hela tiden har ett svar på alla problem som kan tänkas dyka upp.

Nedan appliceras studiens analysverktyg baserat på vad respondenterna i Göteborg lyft under intervjuerna. Att en förutsättning har klassats som ”mindre betydelsefull” betyder inte att denna är betydelselös för uppdraget. Dock är vissa parabler mindre betydelsefulla i paritet

med andra. De induktiva tilläggen hade inte beaktats i den tidigare operationaliseringen av teorin, utan urskildes genom intervjuerna.

FÖRUTSÄTTNINGAR	BETYDELSE	
	Mindre betydelse	Stor betydelse
<i>Utbildning</i>	●	
<i>Erfarenhet</i>		●
<i>Familjeförhållanden</i>	●	
<i>Förvärvsarbete</i>		●
<i>Tidsaspekter</i>		●
<i>Arvodering</i>	●	
<i>Budget/Omsättning</i>		●
<i>Förvaltningen</i>		●
<i>Organisationsform</i>		●
<i>Politiska motsättningar</i>	●	

INDUKTIVA TILLÄGG		
<i>Kommunikation/information</i>		●
<i>Centralt stöd</i>	●	
<i>Delegera arbetet (råd & utskott)</i>	●	
<i>Personlig lämplighet</i>		●
<i>Organisationskultur</i>	●	

Stockholms Stad

Vid Stockholms stad har intervjuer gjorts med fyra av fjorton ordföranden i SDN. Respondenterna har varit både pensionärer och personer i yrkesverksam ålder, vilket kan ha haft betydelse beroende på hur mycket tid de kan lägga på förtroendeuppdraget. Samtliga respondenter är också mycket erfarna politiker, vilket de också poängterar är till stor hjälp i uppdraget som ordförande. En av de stora utmaningarna som samtliga respondenter poängterar är det återkommande problemet med budgeten och få pengarna att räcka till.

”Vi har de ramar vi har. Det är ju genom budgeten som vi styr. Nog det viktigaste. Man har alltid för lite pengar.” (Respondent 2C, 2014-11-19)

Närheten till medborgarna och en tydlig lokal förankring bedöms vara mycket positivt – att ha lokal insikt i respektive verksamhet och sin stadsdel anses generera en bättre helhetsbild av organisationen. I Stockholm är grundskolan centraliserad. Den ”naturliga kopplingen” mellan exempelvis för- och grundskolan har försvunnit, vilket påverkar stadsdelspolitikerna i deras arbete.

”Det finns ett starkt samband mellan skolan och den övriga verksamheten som stadsdelen handhar; fritidsverksamhet och så vidare. Det finns en naturlig koppling mellan dessa verksamheterna varför de borde ingå i stadsdelsnämnden. Det gäller ju också liksom frågan om överföringen och kontakten mellan förskolan och grundskolan.” (Respondent 2B, 2014-11-19)

Vad som därutöver var mycket framträdande hos samtliga respondenter var möjligheterna att kunna påverka på lokal nivå. SDN i Stockholm anses generellt mycket bunden till stadens centrala organ, såsom kommunfullmäktige och övriga facknämnder. Man var noga med att poängtera detta förhållande som i huvudsak negativt, även om det kunde finnas ett värde i att kunna luta sig tillbaka och referera till det fullmäktige beslutat om, när exempelvis medborgarna ställer kritiska frågor.

”Sen lyder vi under fullmäktige och detta måste vi följa. Vi måste hålla ihop det till en politik i staden. Kommunallagen med att behandla alla lika gäller. Jag är självklart bunden till lagar och förordningar. Jag känner mig också bunden till uppgörelser i stadshuset, men det är också ett stort stöd. Jag kan hänvisa till dem i vissa frågor exempelvis.” (Respondent 2C, 2014-11-19)

Respondenterna menar att kommunens centrala organ har en tendens att ”köra över” nämnderna på lokal nivå. Det gäller såväl budget och resurstilldelning som övriga beslut fattade centralt i kommunen. Stadsdelarna har dämed ganska lite att säga till om samtidigt som de har ett stort ansvar på lokal nivå.

”Nackdelen är ju att du har centrala nämnder i stadshuset som kan köra över dig. Man kan upplevas som en buffert mellan medborgarna och den centrala makten. Du har ju inte lokalt självbestämmande i vissa frågor. De stora partierna har gladeligen kört en linje i SDN medan man kört en helt annan linje centralt.” (Respondent 2A, 2014-11-24)

Det finns således en önskan om högre grad av självständighet ute i de lokala SDN – har nämnden ansvar för en fråga bör man också ha fulltgående befogenheter att förvalta sitt ansvar. Folk förväntar sig helt enkelt att nämnden har större befogenheter än vad de förtroendevalda egentligen har i dagens läge.

”Jättemycket som diskuteras ligger inte på vårt bord. Vi förväntas exempelvis ha kontor någonstans vilket ju inte alls är fallet. Det är ju väldigt mycket kopplat till hur folk ser på politiker som grupp liksom. Folk förväntar sig att vi har ett mycket större mandat än vad vi har.” (Respondent 2D, 2014-11-24)

Beroende på om respondenterna var yrkesverksamma eller pensionärer varierade uppfattningen om hur mycket tid man kan lägga på uppdraget. Gemensamt var dock att alla är överens om att uppdraget tar väldigt mycket tid i anspråk och således är det av stor vikt att ha ett mycket flexibelt jobb. För de yrkesverksamma var det stor möda att få tiden att gå ihop.

”Det är svårt att kombinera det. Då begränsar man ju på något sätt typen av människor som tar sig an den här typen av uppdrag; människor som lever sitt liv i partiet, som har anställning kopplat till partiet eller liknande. Jag har ju ett moraliskt och etiskt ansvar gentemot mitt företag exempelvis och kan inte bara hävda min lagliga rätt. SDN skall vara någon slags av demokratisering och då måste vi ge lokala politiker bättre förutsättningar.” (Respondent 2D, 2014-11-24)

För att fördela arbetet inom nämnden har SDN i Stockholm diverse råd och utskott som bemannas av bland annat ledamöter i nämnden. Således behöver inte ordföranden rodla varenda fråga som kan tänkas dyka upp, utan istället får man samtliga ledamöter aktiva i nämndarbetet. För att ytterligare avlasta ordföranden finns även en önskan att erhålla mer stöd från kommunen centralt. Sitter man samtidigt i kommunfullmäktige anses detta som positivt, eftersom man bland annat får en lokal förankring – ingen annan kan ju stadsdelen bättre än ordförande i SDN.

”Jag sitter i kommunfullmäktige. Jag har alltid varit van att ha diverse uppdrag. Jag är van att hantera flera uppdrag samtidigt. Det ger en viss förankring – det ger en bredd, både utifrån stadens och partiets interna liv. Det underlättar för att man får information från båda håll genom att sitta i exempelvis kommunfullmäktige.” (Respondent 2A, 2014-11-24)

Graden av information och kommunikation tillmättes stor betydelse för respondenterna. Som ledamot och framför allt ordförande är det av största vikt att man hela tiden hålls underrättad. Som ett led i arbetet är det viktigt att förvaltningen, och därmed stadsdelsdirektören, är öppen och kommunikativ gentemot nämndens politiker. I sammanhanget belyser respondenterna nätverkadets betydelse för att dels jämföra sig med andra nämnder, men även för att utbyta information och kommunicera lättare med olika parter – att man har ett brett kontaktnät. Nästan alla respondenter påpekar att tilit och respekt för varandras arbete som essentiellt, inte minst i informations- och kommunikationsarbetet. Att ha förtroende dels från förvaltningen, men även inom den egna gruppen anses vara av stor vikt och kommunikationen blir därmed centralt för att lyckas med förtroendearbetet.

”Man skall inte underskatta kontaktnätet, eller de informella kontakterna och vad det betyder. Nätverkandet har haft stor påverkan hos mig. Det har givit mig möjligheter att kunna genomföra vissa saker som jag kanske inte annars hade kunnat få implementera. Man känner varandra på ett helt annat sätt och har en annan respekt för varandra. Respekten för personen är viktig; att man kan känna att man litar på varandra. Tilliten till varandra.” (Respondent 2B, 2014-11-19)

Även om uppdraget har sina baksidor, dels genom att det tar mycket tid och att man ständigt är ajour, belyser respondenterna förtroendeuppdraget som stimulerande och roligt. Att sitta som nämndordförande innebär att man har möjlighet att påverka, vara med i den lokala stadsutvecklingen och får insikt i frågor som man annars kanske aldrig skulle komma i kontakt med. Det finns ett mervärde av att engagera sig lokalpolitiskt, mer än bara den ekonomiska ersättningen. Som nämndordförande är den personliga lämpligheten av stor vikt och man behöver ha ett inre engagemang och drivkraft för att mäta uppdraget på lång sikt, menar respondenterna.

Analys Stockholms Stad

Utbildningsnivå framhövdes tämligen vagt i förhållande till andra förutsättningar i uppdraget, trots att nästan samtliga respondenter hade en akademisk bakgrund. Att kunna läsa stora mängder data och analysera densamma torde dock vara värdefullt i uppdraget – inte minst för att förstå den politiska kontexten.

Liksom i Göteborg påtalade respondenterna uppdragets omfattning och vikten av att ha politisk *erfarenhet* innan man aspirerar på ett ordförandeuppdrag inom SDN. Det kan finnas en poäng med att känna till de politiska spelreglerna, inte minst för den personliga tryggheten. Vad som generellt gavs lite gehör var de personliga *familjeförhållandena*. Att matcha uppdraget med exempelvis småbarn på dagis, verkar vara lättare än att exempelvis kombinera uppdraget med *förvärvsarbetet*. *Tidsaspekterna* blir centrala i uppdraget och det är nödvändigt att ens arbetsgivare är välvilligt inställda – oaktat att man de facto har lagligt stöd att utöva politiska uppdrag.

Respondenterna talade om *arvoderingen* som i huvudsak positiv och att de var nöjda med den ekonomiska ersättningen (även om de inte skulle ha någonting emot en lönehöjning). Vad som var viktigt i sammanhanget var att man i vart fall inte gick med ekonomisk förlust genom det politiska engagemanget.

Man kan konstatera att *budgeten* är ett slags ramverk SDN har att förhålla sig till. Samtidigt borde ambitionshöjningar från centralt håll också efterföljas av ekonomiska resurser för att inte äventyra andra verksamheter som faller inom ramen för stadsdelsnämndernas ansvarsområden. Den rådande normen i Stockholm tycks dock vara att om exempelvis kommunstyrelsen vill bygga ut cykelvägar, behöver SDN dra ner på andra verksamheter, såsom äldreomsorg, för att få råd med sina cykelställ.

Förvaltningen har en självskrivna roll för att kunna axla uppdraget. Dock möter SDN-politikerna sällan tjänstemän ute i verksamheterna, utan träffar näst intill bara förvaltningsledningen. Det kan finnas poänger i att även träffa tjänstemän på lägre hierarkiska nivåer. Respondenterna lyfter förvisso verksamhetsbesöken som viktiga i sammanhanget, men samtidigt finns det alldeles för lite tid att kunna genomföra så många besök som man skulle vilja.

Respondenterna lyfter inte *stadsdelsorganisationen* som för stor, eller att det är svårt att greppa verksamheterna på grund av dess omfattning. En notering är att SDN i Stockholm inte har ansvar för grundskolan. Det är ingenting som direkt hindrar politikerna att de har ett mindre ansvarsområde, men samtidigt menar vissa att det på lång sikt kan gynna stadsdelen genom att ha så kallade ”naturliga kopplingar” mellan verksamheterna. Det kan finnas organisatoriska vinster med att för- och grundskolan ligger under samma tak, eftersom dessa

enheter torde samverka mycket med varandra. Därmed kan också högre krav behöva ställas på att SDN och motsvarande utbildningsnämnd kommunicerar med varandra. En annan svårighet kopplat till centraliseringen av grundskolan kan vara demokratispekter, såsom att närheten till medborgarna kan minska. Medborgarna kan uppleva att det är svårare att ta kontakt med centrala nämnder än vad det är etablera kontakt med sin lokala politiker. Närdemokratin värderas generellt sätt högt och att människor har möjlighet att framföra sina åsikter till stadsdelspolitikerna. Att politikerna får gehör för bra och mindre bra beslut är därför viktigt för att man dels som politiker skall känna samhörighet med folket, men även som en form av återkoppling och feedback.

I Stockholm tycks det även finnas en trend att köra olika linjer på det lokala planet ute i stadsdelarna och centralt i kommunen. En konsekvens kan ju bli att man får en stad som inte är enhetlig och som inte "hänger ihop". Möjligheten att påverka är oftast det argument till varför man överhuvudtaget väljer att engagera sig. Tar man då bort den möjligheten kan ju det innebära att man på sikt urholkar incitamenten för att vara förtroendevald. I Stockholm tillämpar man dock råd och utskott på ett motsvarande sätt som i Göteborg, vilket dock borde kunna engagera fler i nämndarbetet – eller i vart fall kanske göra uppdraget mer intressant.

En utmaning för Stockholm kan därför vara att samverkan mellan å ena sidan SDN och å andra sidan stadens centrala organ. Som ett led i detta arbete skulle politiska/administrativa stöd från exempelvis Stadshuset kunna bidra till att öka samverkan mellan SDN och kommunen centralt. Några av respondenterna sitter dessutom i kommunfullmäktige och det anses snarare gynna ordföranderollen, eftersom man därigenom får tillgång till information från centralt håll inom kommunen. I sammanhanget menar man att tillit och förtroende är viktigt, framför allt mellan förvaltning och stadsdelspolitikerna.

De *politiska motsättningarna* gavs förhållandevis liten uppmärksamhet av respondenterna. Det är viktigt att framför allt majoriteten är enig och att det finns en bra grupp att arbeta med inom nämnden. Samtidigt lyfter ingen vikten av att de facto sitta i politisk majoritet. För människor som är utanför den politiska sfären kan det främsta målet med att engagera sig politiskt vara att påverka – det vill säga att ha makten och därmed också möjligheten att bedriva sin specifika politik. Frågan är om det är någonting som borde tolkas som underförstått, eller om det inte spelar så stor roll. Det viktiga med att engagera sig inom SDN kanske är att man verkar för folkets bästa.

Nedan appliceras studiens analysverktyg baserat på vad respondenterna i Stockholm lyft under intervjuerna. Att en förutsättning har klassats som "mindre betydelsefull" betyder inte att denna är betydelselös för uppdraget. Dock är vissa parabler mindre betydelsefulla i paritet med andra. De induktiva tilläggen hade inte beaktats i den tidigare operationaliseringen av teorin, utan urskildes genom intervjuerna.

FÖRUTSÄTTNINGAR	BETYDELSE	
	Mindre betydelse	Stor betydelse
<i>Utbildning</i>	●	
<i>Erfarenhet</i>		●
<i>Familjeförhållanden</i>	●	
<i>Förvärvsarbete</i>		●
<i>Tidsaspekter</i>		●
<i>Arvodering</i>	●	
<i>Budget/Omsättning</i>		●
<i>Förvaltningen</i>		●
<i>Organisationsform</i>	●	
<i>Politiska motsättningar</i>	●	

INDUKTIVA TILLÄGG		
<i>Kommunikation/information</i>		●
<i>Centralt stöd</i>	●	
<i>Delegera arbetet (råd & utskott)</i>	●	
<i>Personlig lämplighet</i>		●
<i>"Naturliga kopplingar"</i>	●	
<i>Lokalt självbestämmande</i>		●

Malmö Stad

Vid Malmö finns fem så kallade stadsområdesförvaltningar (SoF) som styrs av politiska nämnder motsvarande SDN i Göteborg och Stockholm. I denna studie har intervjuer gjorts med tre av fem SoF. Varje respondent har varit i yrkesverksam ålder och samtliga är mycket erfarna politiker. Just erfarenheten, men även graden av utbildning, anser respondenterna vara

en fördel om man skall åta sig uppdraget som nämndordförande. Utbildning, såsom högskoleutbildning eller dylikt, gör det lättare kunna tillgodogöra sig handlingar, förstå verksamheterna och hänga med i debatten.

”Det krävs att gå igenom handlingar på ett snabbt och effektivt sätt. Annars sitter man i knät på tjänstemännen. När man sysslar med ekonomi och handhar nästan miljardbelopp måste man förstå vad man sysslar med. Då krävs det en formell kompetens.” (Respondent 3C, 2014-11-21)

Budgeten är ett vanligt problem även i Malmö och respondenterna har svårigheter med att få pengarna att räcka till. Ekonomin utgör ju något slags absolut ramverk som man måste förhålla sig till – det är grunden i allting. Skulle SoF något år gå med underskott kan det också vara hämmande för andra diskussioner och ett stort fokus ägnas enbart åt budgeten. Att det går ekonomiskt dåligt kan också generera en dålig stämning bland medarbetarna.

”Det är kollosallt mycket fokus just nu på vårt underskott. Det är ju hämmande för alla diskussioner. Det är hämmande för utvecklingen och det ger en trist stämning hos förvaltningen. Det är ju så konkret det här med budget. Jag brukar säga att det är lätt att vara politiker på sitt sätt – vi talar ju bara om vad vi vill ha gjort. Sen, naturligtvis, styr vi ju det med budgeten.” (Respondent 3B, 2014-11-18)

Malmö Stad har nyligen genomfört en omfattande stadsdelsreform som innebar att Malmö gick från tio till fem SoF. Ett resultat av reformen var att varje SoF blev markant större, fler invånare per SoF och bland annat centraliserades för- och grundskolan i kommunen. Invånarantalet i respektive stadsområde har nästan mer än fördubblats. En annan effekt av sammanslagningen har varit att andra verksamheter, såsom äldreomsorg och sociala ärenden, fått mycket större fokus än tidigare. Att skolan upptagit en stor andel av politikernas tid råder det således ingen tvekan om. Från att ha haft ett brett ansvarsområde inom välfärdsproduktionen påtalar respondenterna att SoF numera är ett slags individ- och socialutskott som handhar främst vård- och omsorgsliknande uppgifter.

”Förskola och grundskola är väl de områdena som tagit nästan all uppmärksamhet. Man kan förenkla det som så att varje verksamhetsområde får mer uppmärksamhet – färre verksamhetsområden har gjort att större fokus kan riktas mot samtliga områden.” (Respondent 3A, 2014-11-21)

I Malmö tillmäts demokratispekter och när demokrati stor roll i nämndarbetet. I Malmö stads reglementen står det uttryckligen att en av nämndernas främsta uppgifter är att främja närheten till medborgarna och att föra en god medborgardialog. Det genomsyras också tydligt i intervjuerna med samtliga respondenter. Demokratin, den lokala förankringen och medborgardialogen anses vara betydelsefull i nämndarbetet. Respondenterna menar att när demokratin har försvagats genom sammanslagningen och att man plockat bort "närheten" till skolan för föräldrar och vårdnadshavare – det anses helt enkelt "längre bort" att ha kontakt med en central förvaltning eller nämnd.

"Alla klagomål som kommer fram – de flesta vill påtala någonting negativt. Det betyder också att de har någon politiker på plats som vill prata. Detta har vi tappat nu när vi förlorade grundskolan. Centraliseringen innebär att man inte träffar folket på samma sätt. Det har vi liksom glömt bort nu. Tidigare har jag haft elever som viljat bokat tid med mig och nu klagat de att det inte finns någon. Närheten är fantastisk och ska inte underskattas." (Respondent 3C, 2014-11-21)

Att själva nämndarbetet försvårats genom omorganiseringen betonas dock inte i sammanhanget, men samtidigt har tjänstemannakulturen blivit starkare efter sammanslagningen. Vidare anses förtroendeuppdraget som ordförande i SoF ta alldeles för mycket tid i anspråk. Tidsaspekten och arbetsbördan är omfattande och ordförandeuppdraget innebär ett mycket stort ansvar för att enbart vara ett fritidsuppdrag. I sammanhanget pekar respondenterna på kopplingen mellan hur mycket tid uppdraget tar, arvodering och möjligheten att ha ett flexibelt jobb. Exempelvis påtalade en respondent svårigheten att göra lönekarriär i samma utsträckning och därmed borde man inte ta så lättvindigt på den ekonomiska ersättningen. Arvodet verkar dock inte vara den främsta faktorn för varför man engagerar sig politiskt enligt respondenterna.

"Det är ju inte måndag till fredag mellan 8-17 varje dag, utan det är ju väldigt speciella tider. Vem som helst kan inte ta den här typen av uppdrag beroende på vad du har för yrke." (Respondent 3B, 2014-11-18)

Det finns även önskemål om att erhålla ett centralt stöd från kommunen och att man har en tydlig kommunikation med kommunstyrelsen, kommunfullmäktige och liknande centrala organ. Av samma anledning anses det underlätta om man sitter i kommunfullmäktige samtidigt som man är ordförande i nämnden, eftersom man därmed får information från flera

håll. Exempelvis bör ambitionshöjningar efterföljas av resurser, eftersom man annars får ta pengar från någon annan verksamhet. Detta kommuniceras dock dåligt.

”Om KF beslutar om ambitionshöjningar så borde det ju åtföljas av resurser så vi slipper skära ner på någonting annat då. Funderar också på stöd från stadshuset. Kommunalrådsavdelningen har ju resurser för dem, till exempel sekreterare. Det hade ju gynnat oss tror jag om vi hade kunnat få stöd av dessa.” (Respondent 3A, 2014-11-21)

Förvaltningen blir i detta hänseende en viktig aktör som dels bereder underlag för nämnden, men som även implementerar de politiska besluten. Att man har tillit och respekt för varandras arbete betonas av samtliga respondenter – i synnerhet bland förvaltningsledningen, men även i den egna majoritetsgruppen. Att ständigt ha information och en kontinuerlig kommunikation med egentligen samtliga parter är helt avgörande för att ordföranden skall kunna rodda sitt uppdrag på bästa sätt.

”Att man kan arbeta bra ihop med framför allt direktören, men också att man har en bra ledningsgrupp som är förankrade ute i verksamheterna. Den dialog man för med förvaltningschefen som sedan tar detta med ledningsgruppen och att mina idéer blir verklighet.” (Respondent 3A, 2014-11-21)

Nämnduppdraget kan emellanåt anses beklämmande; att behöva ta obehagliga beslut och att uppdraget upptar mycket tid, men samtidigt anses det vara ett mycket utvecklande och stimulerande uppdrag. Det är kul att engagera sig och att vara insatt i samhället. Att man har ett personligt engagemang och intresse är viktigt för att man i längden skall orka med rollen som ordförande. Partierna bör därför vara noga med vem man nominerar till en ledande position i SoF, menar respondenterna.

Analys Malmö Stad

I Malmö talar respondenterna om *utbildning* och *erfarenhet* som mycket betydelsefulla förutsättningar i uppdraget. Till skillnad från Göteborg och Stockholm tillmäts utbildningsnivån väsentligt högre dignitet i Malmö. Respondenterna menar att en högskoleutbildning kan innebära att man lättare tillgodogör sig nämndhandlingar och ger analysverktyg för att dra egna slutsatser. Även interpolitiska utbildningar anses betydelsefulla. Som ordförande i nämnden är erfarenheten viktig för att exempelvis känna till

rutinerna och ha en typ av fingertoppskänsla för det politiska spelet. Det gör också att man kan ducka för eventuella svårigheter som kan tänkas dyka upp under resans gång. Den personliga lämpligheten är därför avgörande för hur väl uppdraget förvaltas. Ingen av respondenterna talade nämnvärt om *familjeförhållanden* som negativt i förhållande till uppdraget. Rent spekulativt kan man ju förvänta sig att familjen utgör någon form av ”hinder”, till exempel att man har småbarn eller liknande. Liksom i de övriga studerade kommunerna var medelåldern hos respondenterna förhållandevis hög och av den anledningen torde exempelvis barnen vara i sådan ålder att de klarade sig själva. En annan förklaring skulle kunna vara att familjen anses alldeles för ”privat” och därför blandar man inte in dem vid en intervju.

Eftersom alla tre respondenter var i yrkesverksam ålder var det också *förvärvsarbetet* som utgjorde den största utmaningen för dem. Att kombinera ett förhållandevis omfattande fritidsuppdrag med arbetet anses även i Malmö som problematiskt. Det kan också innebära att förutsättningarna att avancera på sitt ordinarie arbete blir lidande, eftersom man måste ta ledigt ett par dagar i veckan av olika anledningar – inte minst kan politiska fritidsuppdrag hämma den privata karriären.

Tidsaspekter i förhållande till uppdragets omfattning, förvärvsarbete och arvodering har en central betydelse för ordföranderollen. En av uppdragets stora svårigheter var att kombinera SoF med det övriga livet. En risk med att ordförande i nämnden upplever att man inte har tillräckligt mycket tid kan ju innebära att de inte har möjlighet att sätta sig in i alla ärenden ordentligt. Bara att läsa handlingar kan ta betydande antal timmar i anspråk.

Respondenterna i Malmö var dock nöjda med storleken på den ekonomiska ersättningen, vilket pekar på att de i vart fall inte går med ekonomisk förlust genom att engagera sig politiskt – isåfall hade de troligtvis varit missnöjda med ersättningen. Respondenterna menar dock att *arvoderingen* inte är betydelsefull för uppdraget i sig, utan snarare en förutsättning för att överhuvudtaget kunna engagera sig, på grund av inkomstbortfall från det ordinarie arbetet.

I Malmö är också *budgeten* viktig utifrån både ett verksamhetsperspektiv, men även sett till det politiska arbetet. Budgetarbetet tycks uppta en stor andel av de förtroendevaldas tid. Det är dock svårt att spekulera om huruvida SoF har för mycket eller för lite resurser att röra sig

med och egentligen inte intressant i sammanhanget – stora budgetunderskott tenderar dock att hämma övriga diskussioner i nämndarbetet, vilket också kan sprida negativ stämning bland både förvaltning och övriga nämndledamöter.

Förvaltningen har en stor betydelse för nämndarbetet – inte minst att nämnden får kvalificerade underlag till beslut. Dock träffar nämnderna i de flesta fall bara den högsta förvaltningsledningen, varför en samarbetsvillig direktör med tillhörande ledning är centralt i uppdraget. Som ett led härtill poängterar man att kommunikationen är väsentlig. Det finns ingen politisk ledare som vill fatta beslut utan någon tillförlitlig information. Därför blir också ett ömsesidigt förtroende mellan samtliga parter viktigt – dels att förvaltningen är lyhörd mot politikerna, men även att politikerna lyssnar på förvaltningens tjänstemän.

Sammanläggningen av SoF fick ett tydligt avtryck i intervjuerna. Varje SoF har ungefär blivit dubbelt så stor än innan reformen. Dock centraliserades både för- och grundskolan. Respondenterna poängterar dock inte att *organisationerna* blivit för stora, eller att det skulle vara för svårt att greppa omfattningen på den nya SoF. Genom att ta bort ansvaret för skolsektorn har i princip alla andra verksamheter inom SoF fått mycket större fokus än tidigare. Skolan är ju en tämligen omfattande sektor och att centralisera densamma kan få konsekvenser för närdemokratin i Malmö. Samtidigt innebär det en avlastning för SoF att inte behöva sätta sig in i skolärendena. Det kan också vara en av förklaringarna till varför respondenterna i Malmö inte upplever att organisationen är ”för stor” eller svår att greppa. Det vore dock naturligt att anta att respondenterna genom den nya SoF får större möjlighet att gå djupare i ärendena som berör exempelvis vård och omsorg.

Med tanke på att ordförandeuppdraget är såpass omfattande skulle det underlätta för respondenterna om man hade ett *centralt stöd* från exempelvis kommunstyrelsen eller liknande organ. Det fordrar ju också att man kan ha en tillförlitlig kommunikation och samverkan mellan å ena sidan SoF och å andra sidan kommunen centralt. Att man kommunicerar inom den egna majoritetsgruppen torde också vara viktigt för att både hålla ihop koalitionen och inte minst skapa en god atmosfär. I sammanhanget var det ganska lite tal om *politiska motsättningar* inom nämndarbetet. Själva politiken i sig anses vara en del av spelet och är därför ingenting man fäster upp sig på, även om det kan vara besvärande att exempelvis oppositionen sätter sig emot vissa beslut av rent principiella och ideologiska skäl.

Nedan appliceras studiens analysverktyg baserat på vad respondenterna i Malmö lyft under intervjuerna. Att en förutsättning har klassats som "mindre betydelsefull" betyder inte att denna är betydelselös för uppdraget. Dock är vissa parabler mindre betydelsefulla i paritet med andra. De induktiva tilläggen hade inte beaktats i den tidigare operationaliseringen av teorin, utan urskildes genom intervjuerna.

FÖRUTSÄTTNINGAR	BETYDELSE	
	Mindre betydelse	Stor betydelse
<i>Utbildning</i>		●
<i>Erfarenhet</i>		●
<i>Familjeförhållanden</i>	●	
<i>Förvärvsarbete</i>		●
<i>Tidsaspekter</i>		●
<i>Arvodering</i>	●	
<i>Budget/Omsättning</i>		●
<i>Förvaltningen</i>		●
<i>Organisationsform</i>	●	
<i>Politiska motsättningar</i>	●	

INDUKTIVA TILLÄGG

<i>Kommunikation/information</i>		●
<i>Centralt stöd</i>	●	
<i>Personlig lämplighet</i>		●

SJÄTTE KAPITLET

I detta kapitel presenteras studiens analys. Kapitlet inleds med en jämförande analys över likheter mellan kommunerna. Analysen grundar sig dels på dokumentstudien och dels på telefonintervjuerna. Avslutningsvis förs en diskussion kring effekterna av städernas olikheter utifrån nämndledamöternas arbetsmässiga förutsättningar.

Jämförande analys

Mot slutet av teoriavsnittet i kapitel två kategoriserades teorin i dels informella förutsättningar och dels formella förutsättningar. Den jämförande analysen kommer att struktureras upp på motsvarande vis. Först analyseras politikernas informella förutsättningar och därefter presenteras en liknande analys av de formella förutsättningarna. För att erhålla ett komparativt perspektiv kopplas intervjuerna ihop med dokumentstudien för att diskutera tänkbara konsekvenser av städernas olikheter.

Informella förutsättningar

I teorin talar bland annat Karlsson (2001) om att den personliga lämpligheten är viktigt för att axla förtroendeuppdraget, vilket kan grundas på bland annat utbildning och erfarenhet (Nielsen 2001). Som politiker är det dock inte orimligt att anta att man också behöver vara socialt utåtriktad och kunna bemöta människor. Dels för att hålla ihop och leda nämndarbetet, men även för att kunna få förtroende och tillit av sin omgivning. Det kan i sig bidra till att skapa en god atmosfär och ett gott arbetsklimat som värderas högt av respondenterna – dels blir uppdraget roligare, men sammanträdena kan också bli smidigare om det finns en trevlig stämning inom nämnden som främjar samarbete över gränserna (Karlsson 2001).

Att vara ordförande i en stadsdelsnämnd anses vara ett ”tungt” uppdrag och därför fordras gedigen erfarenhet för att på bästa sätt klara av utmaningen (Johansson 2001). Partierna behöver därför vara noga med vem de nominerar till ordförandeposterna i SDN, vilket också Nielsen (2001) resonerar kring i teoriavsnittet. Det kan också vara en av förklaringarna till varför inga nykomlingar fanns representerade i urvalet. Som nämndordförande är det viktigt att känna till rutiner och framför allt ha en politisk fingertoppskänsla för att på bästa sätt kunna axla uppdraget. Samtliga respondenter lyfte svårigheten att få tiden som uppdraget tar i anspråk att räckta till i paritet med framför allt förvärvsarbetet (Karlsson 2001). Som förtroendevald nämndordförande förväntas man avsätta minst ett par dagar i veckan åt

uppdraget, vilket i praktiken innebär att en förvärvsarbetande förtroendevald måste ta ledigt från jobbet. De respondenter som var förvärvsarbetande hade tämligen flexibla jobb, eller arbetsförhållanden som gjorde att de kunde ägna sig åt fritidspolitik. Som SDN-ordförande är det därför nödvändigt att ha ett flexibelt jobb för att kunna kombinera förtroendeuppdraget. Det kan i sig kraftigt begränsa vilka människor som de facto kan åta sig ett tyngre SDN-uppdrag, vilket ju kan hämma demokratiska representativiteten bland folket (Gidlund & Möller 1999; Johansson 2001). Tidsaspekterna tillmäts central betydelse av respondenterna, vilket också stämmer överrens med tidigare forskning (Wallin et al 1981; Bäck 2000; Karlsson 2001).

Förutom att det behöver finnas praktiska möjligheter att kunna ta ledigt, ansågs arbetsgivarens inställning till att personalen är aktiva i samhället som betydelsefullt. Enligt kommunallagen (1991:900, § 4:11), har man ju rätt att ta ledigt till förmån för politiska förtroendeuppdrag. Det kan dock finnas lojalitetsaspekter mot arbetsgivaren som gör att den anställde inte bara kan hävda sin lagliga rätt att ta ledigt. Att arbetsgivaren är positivt inställd till politiska förtroendeuppdrag värderas därför högt av respondenterna. Det skulle exempelvis kunna innebära att den enskildes karriär inte hämmas i samma utsträckning till följd av att den anställde kontinuerligt måste ta ledigt på grund av uppdraget. Att kombinera ordförandeuppdraget med ett ordinarie arbete och att få tiden att räcka till är i mångt och mycket respondenternas största utmaning.

Vad som dock inte ges särskilt stort fokus överhuvudtaget var respondenternas personliga familjeförhållanden. Respondenterna framhävde att familjeförhållanden kanske sätter käppar i hjulet för de som har småbarn eller dylikt, men samtidigt var denna aspekt inte alls lika framträdande som något hinder hos respondenten. Genom teorin kan man lätt få uppfattningen att familjeförhållanden torde spela mycket större roll än vad den här studien har visat (se t.ex. Wallin et al 1981; Karlsson 2001). Det är inte helt omöjligt att man anser att det går att "töja på gränserna" i högre grad inom familjen, än vad man kan göra på jobbet. Många av de intervjuade var också i sådan ålder att exempelvis barnen redan var utflugna eller såpass gamla att de kunde klara sig på egen hand. Många som dessutom har riktigt små barn är ofta i tämligen ung ålder och av den anledningen skulle de troligtvis ändå inte vara ordförande på grund av bristande erfarenhet inom såväl politik som arbetslivet. En annan förklaring kan ju vara att småbarnsföräldrar faktiskt inser att tyngre SDN-uppdrag tarvar mycket tid och därmed inte ger sig i kast med uppdraget.

I det stora hela har respondenterna från de olika stadsdelarna generellt mycket lika uppfattningar om de informella förutsättningarna. Det råder stor enighet kring att tidsaspekterna och uppdragets arbetsbörda, kopplat till framför allt förvärvsarbetet, anses vara en utmaning i uppdraget.

Formella förutsättningar

Ekonomi varierade både mellan städerna, men också mellan nämnderna inom respektive kommun. Budgeten var oftast alldeles för liten för i princip samtliga respondenter, med några få undantag. Budgeten är också viktig utifrån ett arbetsmässigt perspektiv inom nämnden, då budgetarbetet tycks uppta en stor andel av nämndledamöternas tid. Exempelvis hade samtliga respondenter budgeten på dagordningen när intervjuerna genomfördes. Det kan dock bero på den aktuella tiden på året (november), då budgetramarna för nästkommande år vanligtvis klubbas igenom. Det är dock tydligt att de ekonomiska ramarna är starkt vägledande för nämndarbetet och att budgeten därmed är prioriterad, vilket också Karlsson (2001) poängterar.

Det var inte sällan SDN-organisationerna satt med många miljoner i budgetunderskott, även om några nämnder uppfyllde kriterierna för god ekonomisk hushållning. Budgeten i SDN fastställs av KF och baseras på befolkningmängden inom stadsdelen. Antal invånare i stadsdelen kan därför ha en stor betydelse för ekonomin i SDN, men samtidigt är det ju fler medborgare som kommer att nyttja välfärdstjänsterna och därmed torde kostanderna också stiga. En bristande ekonomi kan också vara hämmande för övriga diskussioner i SDN (Karlsson 2001).

Enligt Lundquist (1991) är det av stor vikt att SDN-politikerna har oberoende tjänstemän som bereder ärenden och verkställer de politiska besluten. Stadsdelsförvaltningarna tillmäts en mycket central roll av samtliga respondenter. Förvaltningen är A-O i nämndarbetet. Dock talar respondenterna i främsta hand om förvaltningsledningen, såsom verksamhetschefer och stadsdelsdirektörer. Det är förhållandevis sällan SDN-politiker träffar själva fotfolket – gräsrotterna. Det viktigaste för respondenterna förefaller snarare vara att det råder ömsesidig tillit och samarbetsvilja mellan förvaltningsledningen och nämnden. Antalet anställda vid förvaltningen totalt sett verkar bara spela en indirekt roll för lokalpolitikerna, eftersom de i

modern tid är mer strategiska beslutsfattare. En stor förvaltning med många anställda kan ha både för- och nackdelar, exempelvis väsentligt högre personalkostnader; i synnerhet torde det påverka semesterlöneskulder och liknande. Det är svårt att uttala sig om många anställda innebär effektivare handläggning och bättre implementering av de politiska besluten – det kan snarare bero på vilka verksamheter som åläggs SDN eller helt andra faktorer.

Det kan även finnas en risk att man tystar ner möjligheten att ta del av kritik från tjänstemän på lägre nivåer genom att politikerna i princip enbart har kontakt med förvaltningscheferna. Har tjänstemännen kritik framförs det vanligtvis till närmsta chef och det är sällan tjänstemän går direkt till politikerna på högsta beslutande nivå. Politikernas verksamhetsbesök kan här bli avgörande för att i högre utsträckning kunna öppna upp dialoger mellan fotfolket och lokalpolitikerna. Det kan ge i sin tur ge politikerna en bättre bild av verksamheterna, vilket på sikt skulle kunna leda till bättre och mer förankrade beslut. Verksamhetsbesök genomförs dock i mån av tid. Det är tydligt att besöken ute på exempelvis äldreboenden och skolor är mycket uppskattade av både lokalpolitiker, brukare och tjänstemän. Genom verksamhetsbesöken kan politikerna dels själva få bättre insyn i verksamheterna och dels visa att man bryr sig – att de anställda känner sig sedda.

De politiska aspekterna talade respondenterna i princip mycket lite om under intervjuerna. Till syvende och sist kan det vara lätt att föreställa sig att majoritetsförhållanden inom nämnden torde vara viktigt för att kunna bedriva sin specifika politik. En tänkbar förklaring kan vara att respondenterna betraktade politiska motsättningar och liknande som underförstått – det är självklart att man behöver sitta i majoritet för att få igenom sina beslut (oftast). Dock belystes ordföranderollen som i huvudsak samordnande, med uppgifter att hålla ihop nämnden (majoriteten) och sätta dagordningen för nämndsammanträdena. Däremot uppskattade respondenterna att det fanns en trevlig atmosfär och professionalitet inom SDN, vilket dels underlättar sammanträden, men även gör uppdraget generellt roligare.

Som politiker kan man tycka att det är självklart att man bör opponera sig mot sina politiska motståndare. Samtidigt kan man fråga sig hur mycket partipolitik man de facto kan implementera i nämndarbetet. Genom intervjuerna förefaller mycket av arbetet nämligen vara av "förvaltande" karaktär, det vill säga att man fattar beslut baserade på tjänstemännens underlag och inte så mycket efter ideologisk övertygelse. Det är exempelvis svårt att göra politik av ett socialt ärende om att omhänderta en ungdom i enlighet med LVU. Nämndarbetet

är som en Göteborgspolitiker uttryckte det: ”vi är där för medborgarnas bästa och inte för att bedriva politik” (Respondent 1A, 2014-11-17). Det vore dock naivt att hävda att den politiska dimensionen i nämndarbetet är helt betydelselös, utan partibeteckningen kan i allra högsta grad ha färgat många av respondenternas svar – inte minst om hur man tycker att nämndarbetet fungerar överlag (se t.ex. Wallin et al 1981; Nielsen 2001).

Arvoderingen anses inte helt betydelselös för respondenterna, eftersom yrkesverksamma ledamöter exempelvis måste ansöka om ledighet för uppdraget. Det stämmer också överens med det teorin stipulerar (Nielsen 2001) om att människor inte engagerar sig på grund av ideologisk övertygelse, utan förväntas uppbära någon form av materiell ersättning (Karlsson 2001). Samtidigt belyser respondenterna uppdragets karaktär som drivande incitament för deras engagemang. Man kan även tänka sig att den ekonomiska ersättningen är något tabubelagd. Som politiker gynnas man knappast av att gå ut offentligt (eller för den delen prata med masterstudenter) och säga att ”man gör det för pengarnas skull”.

Det vore orimligt att anta att fritidspolitiker i princip helt skulle klara sig utan den ekonomiska ersättningen. Studien visar att män valde att betona denna aspekt i högre grad än kvinnor. Männen ansåg också i högre grad att pengarna var en drivande faktor bakom sitt engagemang. Karlsson (2001) talar om att det kan finnas en ”naturlig maktordning” som gör att exempelvis vita, medelålders män tar större plats än andra grupper i samhället, vilket skulle kunna vara en förklaringsfaktor. Engagemanget hos folket och populariteten för de politiska förtroendeuppdragen skulle troligtvis inte höjas genom att exempelvis sänka arvoderingen – å andra sidan är det få människor som de facto känner till de ekonomiska ersättningsnivåerna innan man åtar sig ett politiskt uppdrag. Därmed torde andra incitament vara drivande för varför folk engagerar sig politiskt från första början, såsom politiskt intresse och SDN-uppdragets allmänna karaktär (Blomqvist & Johansson 1983).

Induktiva tillägg – nyanser av operationaliseringen

På grund av de studerade kommunernas olikheter är det troligt att anta att respondenterna också belyste olika nyanser deras specifika förutsättningar i förhållande till uppdraget. De så kallade ”induktiva tilläggen” varierade något, men samtidigt fanns det tre faktorer som i princip alla respondenter belyste som betydelsefulla i olika grad:

- Vikten av kommunikation och information
- Stöd och hjälp från kommunerna centralt
- Personlig lämplighet för uppdraget

För det första betonar man vikten av att hela tiden vara uppdaterad och att ha en kontinuerlig kommunikation med såväl förvaltning som övriga parter. Som ordförande är man i hög grad beroende av ett kontinuerligt informationsflöde – man kan aldrig få för mycket information. Att fatta beslut utan tillräckliga informationsunderlag kan påverka såväl effektivitet som kvalitet och kan missgynna samtliga inblandade parter – inte minst medborgarna. Kommunikationens roll i stora organisationer är dock ingen ny upptäckt, vilket har poängterats av många forskare förut (se t.ex. Baron & Besanko 1992; Lewis 2011; Jacobsen & Thorsvik 2002). Även Åström och Brodin (2001) diskuterar de förtroendevalda och informationstekniken, men främst i betoning på demokratiska incitament såsom spridning av information gentemot väljarkåren (Åström & Brodin 2001: 257ff).

I sammanhanget kan dock vikten av information och kommunikation, såväl internt som externt, med koppling till stadsdelarna generera en nyanserad bild av SDN-politikernas förutsättningar utifrån ett organisationsstrukturellt perspektiv. I synnerhet för kommuner som tämligen nyligen implementerat diverse stadsdelsreformer. Vidare fanns en önskan om att erhålla mer stöd från antingen respektive parti eller kommunen centralt. Samtidigt var det ingen förutsättning som betonades såsom avgörande för att klara av uppdraget.

Det kan dock påvisa det faktum att ordförandeuppdraget är väldigt betungande för den enskilde individen, dels genom förtroendeuppdragets arbetsbörda, men även svårigheten att kombinera uppdraget det med sitt övriga liv. Det behöver visserligen inte betyda att samordningen mellan kommunen centralt och SDN är bristfällig, utan torde variera från stad till stad. Respondenterna lyfter emellanåt nätverkande, exempelvis genom forum där samtliga SDN-ordföranden inom en kommun träffas och kan jämföra sig med varandra för att hitta olika lösningar på olika problem.

Respondenterna lyfte den personliga lämpligheten som essentiell för uppdraget, vilket också både Nielsen (2001) och Karlsson (2001) pekar på i deras rapporter. Empirin kan dock bekräfta att operationaliseringen genererar en tydligare bild om vad personlig lämplighet för uppdraget de facto kan innebära. Både utbildningsnivå och tidigare erfarenhet torde vara

viktiga faktorer i sammanhanget, samtidigt som social kompetens förefaller vara viktigt för att kunna bemöta människor i uppdraget.

Tabell 10 redovisar de förutsättningar som respondenterna belyste under intervjuerna. De förutsättningar som ansågs mycket betydelsefulla av samtliga respondenter har fetmarkerats.

FÖRUTSÄTTNINGAR	INDUKTIVA TILLÄGG
<i>Utbildning</i>	<i>Kommunikation & information</i>
<i>Erfarenhet</i>	<i>Erhålla centralt stöd</i>
<i>Familjeförhållanden</i>	<i>Personlig lämplighet</i>
<i>Förvärvsarbete</i>	<i>Organisationskultur</i>
<i>Tidsaspekter</i>	<i>Råd & utskottsarbetet</i>
<i>Arvodering</i>	<i>Lokalt självbestämmande</i>
<i>Budget/omsättning</i>	<i>"Naturliga kopplingar"</i>
<i>Förvaltningen</i>	
<i>Organisationsform</i>	
<i>Politiska motsättningar</i>	

Tabell 10: Förutsättningar som anses ha stor betydelse.

Stadsdelsnämndernas olikheter: ett komparativt perspektiv

En distinkt skillnad mellan de tre kommunerna är hur man valt att organisera SDN. I Göteborg och Malmö har omfattande stadsdelsreformer nyligen implementerats, vilket inneburit att antalet SDN i princip halverats. En konsekvens av sammanslagningarna har bland annat inneburit att varje nämnd blivit ungefär dubbelt så stor sett till invånarantal. Det är med andra ord en tydlig centralisering av kommunernas organisationer – i synnerhet i Malmö där både förskolan och grundskolan lades på centrala facknämnder. I Stockholm har grundskolan plockats bort från SDN och istället lagts under en utbildningsförvaltning, medan SDN i Göteborg har verksamhetsansvar för både förskola och grundskola. I Stockholm ansvarar SDN för lokal park och natur samt konsumentvägledning, men ansvaret verkar förhållandevis obetydligt sett till arbetsbörda, eftersom ingen av respondenterna belyste dessa verksamhetsområden under intervjuerna. Däremot var det tydligt att framför allt skolsektorn och vård- och omsorgsliknande verksamheter till största del upptog respondenternas engagemang.

Verksamhetsområden: SDN	Stockholm Stad	Göteborg Stad	Malmö Stad
<i>Förskola</i>	Ja	Ja	Nej
<i>Grundskola</i>	Nej	Ja	Nej
<i>Konsumentvägledning</i>	Ja	Nej	Nej
<i>Park/natur</i>	Ja	Nej	Nej

Källa: Reglementen & dokument från städerna (se dokumentstudie).

Likaså skilde sig budgeten åt mellan städerna; mindre mellan Göteborg – Stockholm, men framför allt var omsättningen väsentligt mindre i Malmö. Dock har SoF i Malmö inget ansvar för varken förskolan eller grundskolan, vilket är i sig är stora sektorer resursmässigt. Ett liknande resonemang borde kunna föras om SDN i Stockholm som inte ansvarar för grundskolan. Naturligtvis är Malmö en väsentligt mindre kommun jämfört med både Göteborg och Stockholm, vilket återspeglas i både ekonomi och antal invånare i kommunen. Verksamhetsansvar för vissa sektorer torde därför vara mer, eller mindre, betydelsefullt i sammanhanget sett utifrån både ekonomiska och lokalpolitiska perspektiv.

Städernas samtliga SDN	Stockholm Stad	Göteborg Stad	Malmö Stad
<i>Omsättning, median (Tkr)</i>	1 245 500	1 891 375	744 029
<i>Invånare, median</i>	68 153	52 303	64 006
<i>Antal SDN</i>	14	10	5

Källa: Reglementen & dokument från städerna (se dokumentstudie).

Den intressanta frågeställningen blir därmed vad det kan få för konsekvenser för nämndledamöterna att inte behöva ansvara för skolsektorn. I Malmö var det tämligen tydligt bland respondenterna att övriga verksamheter, såsom vård och omsorg, fått mycket större uppmärksamhet av SDN-politikerna. Samtidigt talar det om att skolan tidigare troligtvis tagit förhållandevis mycket tid av nämndarbetet i paritet med andra verksamheter. I Stockholm verkar effekten av att man plockat bort grundskolan från nämnderna blivit att den ”naturliga kopplingen” som kan finnas mellan exempelvis förskolan och grundskolan försvunnit. Kommunikationen blir återigen central i sammanhanget, eftersom dessa verksamheter i hög

grad samverkar med varandra. Att förskolan och grundskolan ligger under en och samma organisation kan generera bättre förutsättningar för effektivare samordning.

I Göteborg talar respondenterna om SDN-sammanslagningen i huvudsak negativa ordalag, eftersom respondenterna anser att organisationen blivit större och därmed har allting blivit svårare att greppa. Nämndpolitikerna har helt enkelt inte lika stora möjligheter att gå in på djupet på samma sätt som tidigare. Avståndet mellan lokala politiker och medborgare upplevs mer diffus och det är inte alls lika självklart att människor känner igen sin lokala politiker idag. Å andra sidan är det ju inte säkert att medborgarna de facto kände till SDN-politikerna innan sammanslagningen heller.

Närdemokratin (decentralisering) värderas förvånansvärt högt av i princip samtliga respondenter, inte bara i Göteborg. Det anses betydelsefullt att man som politiker har förankring hos folket och känner gemenskap med dem. Utifrån demokratiska aspekter kan det finnas en poäng i att verksamheter ligger under SDN och inte vid kommunen centralt, såsom facknämnder eller dylikt. Det kan upplevas enklare att ta kontakt med sin lokala SDN-politiker än med någon avlägsen facknämnd. Samtidigt visar forskningen att demokratiaspekter förefaller vara förhållandevis opåverkade av SDN-organisationens implementering sedan mitten av 1980-talet (se t.ex. Johansson 2001).

Möjligheterna att kunna påverka betonas bland annat av Nielsen (2001) som viktig för att få människor att fortsätta sitt politiska engagemang. Förutom att närdemokratin kan minska till följd av en tilltagande centralisering, finns också risken att SDN-politikernas inflytande urholkas. I Stockholm framstod detta som tämligen graverande, det vill säga att respondenterna upplevde att de lätt blev överkörda av andra nämnder med ”högre status” än de i SDN. Många gånger handlar SDN verksamhetsområden där de inte har fulla befogenheter att göra någonting utan att behöva diskutera ärendet med kommunen centralt. Det kan exempelvis handla om byggandet av en ny förskola – genast blir motsvarande byggnadsnämnd inkopplad i ärendet och en intressekonflikt kan uppstå mellan respektive part, på grund av olika perspektiv och synvinklar.

Det kan även vara av vikt att belysa att SDN-politikerna i Göteborg erhåller väsentligt mer i arvode än ”grannarna” i Stockholm och Malmö. Trots att respondenterna verkade relativt nöjda med den ekonomiska ersättningen överlag, förefaller inte Göteborgspolitikerna ”mer nöjda” än SDN-politikerna i Stockholm och Malmö. Den ekonomiska ersättningen är trots allt

väsentligt högre i Göteborg än i de övriga städerna på nästan alla punkter. Att vara SDN-ordförande i Göteborg torde därför generera högre ekonomisk avkastning, men samtidigt har man också ansvar för fler verksamheter. Utifrån ett tidsperspektiv kan det innebära att man behöver ta ledigt i högre utsträckning för att klara uppdraget.

Arvode SDN (Kr)	Stockholm Stad	Göteborg Stad	Malmö Stad
<i>Arvode, ordförande (månad)</i>	13 417	20 758	11 547
<i>Förrättning < 4h</i>	520	725	459
<i>Förrättning > 4h</i>	520	1180	786
<i>Inläsningsarvode</i>	0	0	263

Källa: Reglementen & dokument från städerna (se dokumentstudie).

SJUNDE KAPITLET

I detta kapitel presenteras studiens slutsatser och reflektioner. Tanken är att kapitlet skall utgöra studiens resultat, där dess huvudfrågeställningar diskuteras och besvara, utifrån uppsatsens syfte. Avslutningsvis förs ett resonemang kring vidare forskning.

Slutsatser och reflektioner

För att minimera den demokratiska lucka som tycks breda ut sig inom svensk politik är det viktigt att de förtroendevalda har goda förutsättningar att utöva sitt politiska engagemang. Syftet med denna uppsats har varit att kartlägga och identifiera nyanser av SDN-politikernas, och framför allt ordförandens, förutsättningar att axla förtroendeuppdraget. De förtroendevaldas förutsättningar kan bestå av både formella och informella rön. För det första kan man genom både dokumentstudien och intervjuerna konstatera att det föreligger distinkta skillnader mellan SDN-organisationerna i Göteborg, Stockholm och Malmö. På vilket sätt tillför ett komparativt perspektiv ökad förståelse för SDN-politikernas möjligheter att axla uppdraget? Genom att jämföra kommunerna och stadsdelsnämnderna med varandra kartlägger man dels skillnader och likheter i frågor som berör organisationernas faktiska förhållanden.

I studien har det varit viktigt att identifiera olikheter mellan kommunerna för att bättre förstå hur respektive respondent resonerat kring operationaliseringen. Förutsättningarna kan i sig variera i olika betydelsegrad beroende på vilken kontext (eller stad) man verkar inom – själva SDN-organisationens omfattning och ansvarsförbindelser torde vara vägledande för hur man tolkar sitt uppdrag. Vad kan det få för konsekvenser att det föreligger skillnader i de förtroendevaldas förutsättningar att axla uppdraget mellan städerna? Skillnaderna mellan städerna torde i främsta hand påverka de förtroendevaldas strategier av hur man hanterar ordförandeuppdraget. Det är viktigt att betona att respondenterna i huvudsak belyser förklaringsfaktorer och olika problem i uppdraget, men hur hanterar respondenterna svårigheter? Den ledamot som hanterar svårigheterna ”bäst” förefaller vara den som har ”bäst” strategier att axla uppdraget.

Utifrån den teoretiska härledningen är det möjligt att konstatera att det föreligger väsentliga likheter mellan kommunerna. Studien visar således att de teoretiska föreställningarna som finns om vilka förutsättningar som anses betydelsefulla i uppdraget därmed kan bekräftas. Överlag stämmer teorin om nämndledamöters förutsättningar överrens med de analyserade

kommunerna. Många av de teoretiskt härledda villkoren betonas av samtliga respondenter. Vilka förutsättningar är det som har stor betydelse för respondenterna i deras uppdrag? I alla tre städer förekommer framför allt sex förutsättningar som skulle kunna betraktas som de viktigaste:

- Personlig lämplighet (erfarenhet)
- Förförsvärbete
- Tidsaspekter
- Budget/omsättning
- Förvaltningen
- Kommunikation/information

Att sitta som SDN-ordförande innebär i mångt och mycket att uppdraget blir vad man gör det till. Således torde den personliga lämpligheten för uppdraget vara en förutsättning för att man skall lyckas så bra som möjligt med att förvalta förtroendet (Nielsen 2001). Under intervjuerna belyser respondenterna vikten av att ha tidigare erfarenhet innan man åtar sig ordförandeuppdraget – det skulle troligtvis bli väldigt svårt för en fullständig nykomling att rodla uppdraget. Som nämndordförande behöver man dels känna till det politiska spelet, samtidigt som man behöver ha en fingertoppskänsla för uppdraget. Vidare lyfter respondenterna ordförandeuppdragets omfattning – att kombinera uppdraget med förförsvärbetet kan vara mycket svårt och en stor utmaning för många (Karlsson 2001). I princip upplever samtliga respondenter att ordförandeuppdraget är mycket betungande och det är svårt att få tiden att räcka till (Johansson 2001). De politiska partierna behöver därför vara noggranna med vilka de nominerar till ordförandeuppdragen inom SDN, både med hänsyn till den personliga lämpligheten, men också att vederbörande de facto har tid i förhållande till exempelvis förförsvärbetet.

Omsättningen i de studerade stadsdelarna är mycket omfattande och inte sällan miljardbelopp. Samtidigt är det svårt att föra en diskussion kring faktiska kronor och ören, eftersom alla SDN har olika förutsättningar och utmaningar. Inom vissa stadsdelar går det förhållandevis bra ekonomiskt, medan andra har många miljoner i budgetunderskott – helt beroende på hur väl det går för respektive verksamhetsområde inom den specifika stadsdelen. En logisk slutsats skulle därmed kunna vara att stadsdelarna, oavsett om du bor i Göteborg, Stockholm eller Malmö, förmodligen kommer att leverera olika kvalitet på välfärdsservicen beroende på

vilken stadsdel man bor inom. Tanken är ju att kommunerna skall leverera likartad service oavsett var man bor. Vidare finns det få indicier som pekar på att ekonomin hör ihop med exempelvis effektivitet, utan här kan likväl andra faktorer spela in. En slutsats i uppsatsen är dock att budgeten är starkt vägledande för de ramverk stadsdelspolitikerna har att förhålla sig till (Karlsson 2001). Samtidigt kan ett alltför stort fokus på ekonomin tendera att hämma övriga diskussioner i nämndarbetet.

Förvaltningen bereder underlag, administrerar och verkställer det SDN beslutar (Lundquist 1991; Nielsen 2001; Johansson 2001). Eftersom förtroendeuppdraget i SDN idag är av en mer strategisk beslutsfatarroll, är förvaltningen viktigare än någonsin. Förvaltningen jobbar med frågorna varje dag och är hela tiden insatta i ärendena. Liksom ekonomin behöver det inte nödvändigtvis finnas ett samband mellan exempelvis antal anställda i förvaltningen och effektivitet, utan här kan också andra parabler väga in. Det viktiga i arbetet med förvaltningen är att samarbetet med framför allt förvaltningsledning fungerar väl och att det föreligger ett ömsesidigt förtroende och tillit mellan parterna. Dels måste förvaltningen kunna lita på ordföranden och känna att denna har stöd från centralt håll i kommunen, men även att SDN-politikerna känner att förvaltningen de facto realiserar de politiska besluten.

Studien har också belyst kommunikationens roll i SDN-uppdraget, vilket inte var teoretiskt härlett. Ett kontinuerligt informationsflöde och smidig kommunikation mellan framför allt SDN och förvaltningen är ett framgångsrecept för att hela tiden vara på sin vakt inför eventuella svackor. Som ordförande i nämnden måste man ibland fatta snabba beslut utan att kanske hinna rådgöra med sin majoritetsgrupp – i synnerhet i sociala ärenden. Likaså behöver en ordförande hållas uppdaterad av förvaltningsdirektören om vad som händer ute i verksamheterna. Att fatta beslut utan erforderliga informationsunderlag, torde på lång sikt vara hämmande för hela organisationen.

Studien visar också att det finns en stor mängd förutsättningar som inte är teoretiskt härledda och som skiljer sig åt både inom och mellan kommunerna. En majoritet av de studerade kommunerna anser att ordföranderollen underlättas genom diverse råd och utskott inom nämnden. Således delegeras arbetet, vilket också bidrar till att samtliga nämndledamöter – såväl ordförande som ersättare – aktiveras och bidrar till nämndarbetet. Därmed torde även denna förutsättning vara betydelsefull. Det finns även önskemål om att erhålla någon form av stöd, eller hjälp, av kommunernas centrala organ såsom kommunstyrelsens sekreterare eller

dylikt. Som ett led i att förbättra relationen mellan kommunen centralt och stadsdelen lokalt anser en betydande andel av de studerade nämnderna att man som ordförande i SDN gynnas av att samtidigt sitta i kommunfullmäktige. Dels erhåller man information innan densamma kommer ut i SDN, samtidigt som man kan tillföra lokala perspektiv på det centrala planet.

Hur kan man då förstå SDN-politikens möjligheter att axla uppdraget, med hjälp av deras arbetsmässiga förutsättningar? I tidigare studier har forskare kartlagt och identifierat diverse faktorer, förutsättningar och liknande som antas vara betydelsefulla för de förtroendevalda. I denna studie har dock de teoretiskt härledda förutsättningarna belysts utifrån ordföranderollen för att kartlägga vilka som har mer eller mindre betydelse i uppdraget. Således har studien bidragit till att identifiera tänkbara nyanser av framför allt ordförandenas arbetsmässiga förutsättningar. Det förefaller inte vara några större skillnader mellan kommunerna i hur uppdraget i SDN upplevs, trots att förutsättningarna skiljer sig åt. Det kan betyda att generella faktorer kopplat till förtroendeuppdraget upplevs som mer viktiga än uppdragets innehåll.

Uppslag till vidare forskning

Som nämndordförande har den förtroendevalda väsentligt större och omfattande ansvar än exempelvis en ersättare. Således är det rimligt att anta att en ersättare, eller ordinarie ledamot, har helt andra förutsättningar och att resultaten därmed skulle kunna bli annorlunda om en liknande studie gjordes utifrån andra roller i nämnden. Det vore rimligt att anta att man som vanlig ledamot inte lägger ner alls lika mycket tid på uppdraget generellt sätt. Utifrån ett ersättar-, och/eller ledamotsperspektiv kan uppdraget därför anses betydligt lättare, eller svårare, att hantera i förhållande till både yrkesliv och familj. Däremot kommer också den ekonomiska ersättningen att vara betydligt lägre som ersättare eller ledamot – ju högre upp i hierarkin, desto högre arvode samtidigt som också arbetsbördan ökar. Det är därför troligt att anta att beroende på vilken position man har i nämnden kommer "värderingen" av de olika förutsättningarna att variera – kanske också generera helt nya perspektiv eller nyanser som inte finns representerade i teorin.

Likaså torde det vara intressant att belysa perspektiv från den politiska oppositionen. Denna studie grundar ju sig på intervjuer med respondenter från i huvudsak samma politiska block, vilket också vore naturligt att anta färgar svaren – inte minst inställningen till hur man upplever att det egna nämndarbetet går. Därmed kan man belysa i vilken grad den politiska

dimensionen väger in för nämndpolitikerna utifrån demokratiska perspektiv. Är man exempelvis socialdemokrat är det inte orimligt att anta att man generellt tycker demokratin i socialdemokratiskt ("röda") styrda städer fungerar bra och vice versa. Troligtvis hade en oppositionsledare accentuerat just bristen på politiskt inflytande i betydligt högre grad än ordföranden. Att sitta i opposition/majoritet innebär också vissa skillnader rent praktiskt. Exempelvis torde majoriteten inom nämnden i högre uträckning behöva ta både djupare och bredare hänsyn till respektive mål- och inriktningsdokument. Oppositionen kan således ha friare tyglar att skriva sina motsvarande budgetunderlag, eftersom dessa troligtvis ändå inte kommer att få något genomslag.

Uppsatsen ger också uppslag till vidare forskning kring SDN-organisationernas storlek och omfattning. Blomqvist och Johansson (1983) pekar bland annat på att SDN-uppdraget i mångt och mycket innebär att vara en så kallad "allmänpolitiker", vilket också gör uppdraget intressant och spännande. Samtidigt kan det finnas en poäng i att undersöka vad det kan få för konsekvenser av att kommunerna i allt högre grad väljer att centralisera och slå samman nämndorganisationerna. Därmed kan man erhålla en djupare förståelse för effekterna av diverse stadsdelsreformer i största allmänhet – men då torde perspektiv från både före och efter sammanslagningarna beaktas för att kunna urskilja olika infallsvinklar och nyanser, inte minst i frågor som berör stadsdelspolitikernas villkor. Man bör dock ha med sig att problematiken i en sådan studie kan vara att isolera effekterna av reformerna i förhållande till andra faktorer.

REFERENSER

Tryckta källor

- Aars, Jacob. 2000. "Demotivererte og uansvarlige folkevalgte? Politiske ambisjoner blant norske kommunestyrerepresentanter". *Kommunal økonomi och politik* 4(4):29–51.
- Barron, Jacqueline, Gerald Crawley och Tony Wood. 1991. "Councillors in Crisis. The public and Private Worlds of Local Councillors." London: Macmillan
- Baron, David P., Besanko, David. 1992. "Information, control and organizational structure," *Journal of Economics & Management Strategy*. Volume 1. Number 2: 237-275
- Berlin, Johan & Kastberg, Gustaf. 2011. "Styrning av hälso- och sjukvård." Malmö: Liber AB.
- Blomqvist, Stefan & Mikael Johansson. 1983. "Kälarne kommundelsnämnd – ett lokalt organ i tiden?" Högskolan i Östersund, Förvaltningsekonomi.
- Bryman, Alan. 2012. "Samhällsvetenskapliga metoder." 2 upplagan. Malmö: Liber
- Bäck, Henry. 2000. "Kommunpolitiker i den stora nyordningens tid." Malmö: Liber.
- Christensen, Tom, Lægreid, Per, Roness, aul G, Røvik, Kjell Arne. 2010. "Organisationsteori för offentlig sektor." Malmö: Liber AB
- Djurfeldt, Göran & Larsson, Rolf & Stjärnhagen, Ola. 2013. "Statistisk verktygslåda – samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder." Lund: Studentlitteratur.
- Downs, Anthony. 1957. "An Economic Theory of Democracy." Harper & Row, New York.
- Faguet, Jean-Paul. 2013. "Decentralization and Governance". *World Development*. Vol. 53, pp. 2–13. London School of Economics and Political Science: UK
- Ferreira, Aldónio & Otley, David. 2009. "The design and use of performance management systems: An extended framework for analysis" *Management Accounting Research* 20(4): 263-282.
- Fukuyama, Fancis. 2013. "What Is Governance?". *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*. Vol. 26, No. 3 pp. 347–368.

Gidlund, Gullan & Tommy Möller. 1999. "Demokratins trojänare. Lokalt partiarbete förr och nu." Demokratiutredningens forskarvolym X, SOU 1999:130.

Gustafsson, Agne. 1999. "Kommunal självstyrelse." 7:e uppl. Stockholm: SNS Förlag.

Gustafsson, Yvonne. 1999. "Sen då? – uppföljning av projektet Politikerroll i förändring." Tema demokrati, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet, Stockholm.

Hagevi, Magnus. 2000. "Professionalisering och deltagande i den lokala representativa demokratin. En analys av kommunala förtroendeuppdrag 1999." Cefos, Göteborgs universitet.

Jacobsen, Dag Ingmar, Thorsvik, Jan. (2008). *Hur moderna organisationer fungerar*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, Folke. 2001. "Kommundelsnämnder ur demokratisk synpunkt." Bilaga till SOU 2001:48.

Johnson, R. Burke & Onwuegbuzie Anthony J. 2004. "Mixed methods research: A research paradigm whose time has come". Educational researcher. Vol. 33, no. 7.

Karlsson, David. 2001. "Ny som förtroendevald i kommuner och landsting." Bilaga till SOU 2001:48.

"Kommunpolitikern – Om demokratin." 2000. Stockholm: Svenska Kommunförbundet

Körner, Svante & Wahlgren, Lars. 2009. "Statistiska metoder." Lund: Studentlitteratur.

Lagerqvist, Christopher. 2013. "Reformer och revolutioner. En kort introduktion till Sveriges ekonomiska historia åren 1750-2010." Lund: Studentlitteratur.

Lundin, Olle. 2010. "Revisionen reviderad – en rapport om en kommunal angelägenhet." Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2010:6. Stockholm: Finansdepartementet.

Lewis, Timothy M. 2011. *Organizational structure effect on communication efficiency for management information system supported organizations: A Delphi study*. University of Pheonix: 1-5.

Lundquist, Lennart. 1991. "Förvaltning och demokrati." Norstedts, Stockholm.

Mintzberg, Henry 1983. *"Structures in five: designing effective organizations."* Englewood Cliffs: Prentice-Hall

Montin, Stig. 2006. *"Politisk styrning och demokrati i kommunerna. Åtta dilemman i ett historiskt ljus."* Ingår i projektet Brytpunkt - politikens roll i framtiden. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Nielsen, Peder. 2001. *"På och av – om uppdragsvillighet, rekrytering och avhopp i den kommunala demokratin."* Bilaga till SOU 2001:48.

Nilsson, Lennart. 1993. *"Vem älskar stadsdelsnämnderna?"* Ingår i Lennart Nilsson (red.) *Västsvensk opinion*, SOM-institutet rapport nr 10, Göteborgs universitet.

Petersson, Olof. 2001. *"Kommunalpolitik."* 4:e uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.

SOU 1945:38. *"Riktlinjer för en revision av rikets indelning i borgerliga primärkommuner."*

SOU 1972:32. *"Kommunalt samlingsstyre eller majoritetsstyre?"*

SOU 1982:5. *"Förtroendevalda i kommuner och landstingskommuner."*

SOU 1996:169. *"Förnyelse av kommuner och landsting."*

SOU 2001:48. *"Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting."*

Svensk författningssamling – *"SFS 1991:900"* – Kommunallagen

Statskontoret 2014:4. *"Myndigheternas ledningsformer – en kartläggning och analys."* Stockholm: Statskontoret

Wallin, Gunnar, Henry Bäck & Merrick Tabor. 1981. *"Kommunalpolitikerna. Rekrytering – arbetsförhållanden – funktioner. Del 1 och 2."* Rapport 8 från kommunaldemokratiska forskningsgruppen. Ds Kn 1981:17.

Åström, Joachim & Brodén, Per. 2001. *"De förtroendevalda och Informationstekniken. Tecken på förnyelse eller "politics as usual"?"* Bilaga till SOU 2001:48.

Internetkällor

1. www.goteborg.se
2. www.stockholm.se
3. www.malmo.se

Muntliga källor

Göteborg

Respondent 1A, 2014-11-17

Respondent 1B, 2014-11-17

Respondent 1C, 2014-11-17

Respondent 1D, 2014-11-18

Respondent 1E, 2014-11-17

Stockholm

Respondent 2A, 2014-11-24

Respondent 2B, 2014-11-19

Respondent 2C, 2014-11-19

Respondent 2D, 2014-11-24

Malmö

Respondent 3A, 2014-11-21

Respondent 3B, 2014-11-18

Respondent 3C, 2014-11-21

Offentliga dokument

Göteborg

Reglemente rörande ersättningar till kommunala förtroendevalda i Göteborgs Stad (ERF-G).

Förslag till förändrat reglemente för Göteborgs stadsdelsnämnder. Bilaga 1.

Stockholm

Arvoden för kommunala förtroendeuppdrag (2014-01-01). Rättelse.

Kommunal författningssamling för Stockholm. *"Reglemente för stadsdelsnämnderna."*
Stadsledningskontoret. 2014:12.

Stockholms Stads regler om arvoden m.m för kommunala förtroendeuppdrag..
Stadsledningskontoret. 2013.

Malmö

Reglemente för Malmös stadsområdesnämnd Norr, Öster, Söder, Väster och Innerstaden
Ant av kf 30/5 2013, § 91, bih 53

MALMÖ KOMMUNFULLMÄKTIGES HANDLINGAR BIHANG Nr 54 2013 Ansv. utg.:
Siv Gyllix

Revidering av Reglemente för Malmös stadsområdesnämnd Norr, Öster, Söder, Väster och
Innerstaden. SOFN-2014-126

Bilaga 1

Intervjuguide

Inledande information om uppsatsen och vikten av respondenternas anonymitet.

Inledande frågor

- Berätta kortfattat om dig själv (bakgrund, erfarenhet, partitillhörighet med mera).
- Berätta om ditt politiska uppdrag som ordförande i KDN.
 - *Hur uppfattar du din politiska roll som ordförande i KDN?*

Nämndarbetet

- Vad har du på dagordningen just nu beträffande ditt uppdrag som ordförande i KDN?
 - *Finns det några komplikationer kopplat här till?*
- Hur gick det senaste nämndsammanträdet/mötet?
 - *Vad var bra?*
 - *Vad var dåligt?*
 - *Fanns det några utmaningar som var kopplat till det senaste mötet?*
- Resonera kring fördelarna som är förenat med uppdraget.
- Resonera kring nackdelarna som är förenat med uppdraget.
- Vad är det som gör att du kan göra ett bra jobb som förtroendevald i KDN?
- Vad är det som hindrar dig från att göra ett bra jobb som förtroendevald i KDN?
- Vilka förutsättningar, eller villkor, anser du har betydelse för att du skall kunna axla ditt uppdrag i KDN?
 - *Vilka värden är viktiga?*
 - *Vilken betydelse anser du att [dess] förutsättningar/villkor har för uppdraget?*
- Skulle du rekommendera någon närstående att satsa på att bli ordförande i KDN?
 - *Varför/varför inte?*

Bilaga 2

Göteborg

Källa: Samtliga nedanstående uppgifter är tillhandahållna av Stadsledningsstaben, Stadsledningskontoret, Göteborgs Stad.

Kommunbidrag 2013 (tkr)			
SDN	Befolkningsram	Resursn uppg*	Totalt
Angered	2 560 900	15 350	2 576 250
Östra Göteborg	2 159 445	9 900	2 169 345
Örgryte-Härlanda	1 702 700	1 900	1 704 600
Centrum	1 334 900	3 500	1 338 400
Majorna-Linné	1 729 900	9 500	1 739 400
Askim-Frölunda-Högsbo	2 129 600	93 200	2 222 800
Västra Göteborg	1 948 150	32 300	1 980 450
Västra Hisingen	2 070 509	2 400	2 072 909
Lundby	1 283 100	7 500	1 290 600
Norra Hisingen	1 795 700	6 600	1 802 300
Totalt	18 714 904	182 150	18 897 054

* Resursnämndsuppgifter: En uppgift som nämnden har fått ett särskilt utpekat ansvar och kommunbidrag för. Uppgiften riktar sig oftast till flera nämnders eller hela stadens befolkning.

Ansvar			
År: 2013 - Period: December - Ansvar: SDF - Yrkesgrupp (AID): Alla yrkesgrupper			
Ansvar	Anställda	Anställda i tjänst	Bemanning
SDF	34 621	31 983	24 742
131 Angered	3 835	3 562	2 752
132 Östra Göteborg	3 343	3 078	2 455
133 Örgryte-Härlanda	3 421	3 183	2 455
134 Centrum	2 111	1 925	1 511
135 Majorna-Linné	3 459	3 156	2 271
136 Askim-Frölunda-Högsbo	4 224	3 863	3 007
137 Västra Göteborg	4 025	3 723	2 756
138 Västra Hisingen	3 721	3 453	2 711
139 Lundby	2 821	2 625	2 079
140 Norra Hisingen	3 661	3 415	2 745

Folkmängd 2013

Majorna-Linné	63 126
Centrum	59 071
Örgryte-Härlanda	57 915
Askim-Frölunda-Högsbo	56 498
Västra Hisingen	52 496
Västra Göteborg	52 110
Angered	49 920
Norra Hisingen	48 225
Östra Göteborg	46 231
Lundby	46 059
Göteborg	533 260

Bilaga 3

Stockholm

Källa: Samtliga nedanstående uppgifter är tillhandahållna av Revisionskontoret, Stadsrevisionen, Stockholms Stad

Stadsdelsnämnder budget för år 2014				
Stadsdelsnämnd	Antal anställda	Antal invånare	Budget netto-kostnader (mkr)	Varav kommun-övergripande verksamhet (mkr)
Rinkeby-Kista	1 246	48 366	-1 296,5	-3,4
Spånga-Tensta	925	38 978	-991,8	0,0
Hässelby-Vällingby	1 507	69 463	-1 591,2	0,0
Bromma	1 493	71 478	-1 298,8	-6,4
Kungsholmen	1 147	67 353	-1 052,9	-16,3
Norrmalm	827	68 953	-973,1	-2,6
Östermalm	885	69 053	-1 194,5	0,0
Södermalm	1 672	126 154	-2 029,4	-24,9
Enskede-Årsta-Vantör	2 212	94 867	-2 092,1	-2,7
Skarpnäck	733	45 040	-1 007,6	0,0
Farsta	1 334	54 622	-1 355,5	0,0
Älvsjö	662	27 070	-534,3	0,0
Hägersten-Liljeholmen	2 053	80 876	-1 655,8	0,0
Skärholmen	956	35 427	-1 007,4	0,0
	17 652	897 700	-18 080,9	-56,3

Bilaga 4

Malmö

Källa: Samtliga nedanstående uppgifter är tillhandahållna av Ledningsstaben, Stadskontoret, Malmö Stad.

Avd. samhällsplanering 2014-09-19 MK	
Befolkningen 2013-12-31 efter kommun, stadsområde och ålder	
	Summa
Malmö	
Norr	64 006
Innerstaden	68 935
Väster	76 830
Söder	57 067
Öster	44 826
Malmö totalt	312 994
Källa:SCB	

Antal anställda		
Organisation	ÅrMån	
151 SoF Norr	1404	1 005
152 SoF Öster	1404	791
153 SoF Söder	1404	1 061
154 SoF Väster	1404	1 632
155 SoF Innerstaden	1404	1 548
Företag: Malmö Stad		
ÅrMån: 1404		

Förvaltning	Budget 2014
151 Stadsområdesförv Norr	639 108
152 Stadsområdesförv Öster	568 211
153 Stadsområdesförv Söder	744 029
154 Stadsområdesförv Väster	1 081 648
155 Stadsområdesförv Innerstaden	903 619

